

סוכה כה: (2 שורות מלמטה) עד כז. (משנה)

ביאורים

שינה ביום: נגמרא נאמר שאסור לאדם לישן ביום יותר מ-60 נשימות. [ונחלקו הדעות בשיעור זה: (1) 3 שעות. (2) יותר מחצי שעה. (3) מעט יותר מ-3 דקות (ביאור הלכה ד,זט)]. **לדעת רש"י** הסיבה לאיסור זה היא מפני ביטול תורה. ואילו האר"י כתב שהטעם הוא ע"פ הסוד מחשש שמא בשינת היום תתחבר נפשו עם נשמת רשע (ר' שו"ת רב פעלים ח"ב סוד ישרים סי' ט, שו"ת תורה לשמה סי' תה). בשו"ע (רלא,א) פסק ש"אם אי אפשר לו ללמוד בלא שנת צהריים, יישן. ובלבד שלא יאריך בה, שאסור לישן ביום יותר משנת הסוס שהוא שתינ נשמי". אך במחצית השקל כתב שענין השנה ביום תלוי לפי מה שהוא אדם וכפי הצורך לעבודתו יתברך. ובמג"א כתב שבעל נפש יחמיר, ואין שבת בכלל זה.

ברייטות בעניין פטורי מצוות ופטורי סוכה

פטורי מצוות

חתן ושושביניו ובני החופה

תפילה: פטורים (כי אינם מסוגלים להתכוון).

תפילין: פטורים (בגלל שכרות וקלות ראש).

קריאת שמע: חייבים (כי הם מסוגלים להתכוון בפסוק הראשון).

ר' שילא:

חתן פטור גם מקריאת שמע (כי הוא טרוד).

סופרי וסוחרי סת"ם ומוכרי תכלת

פטורין מכל המצוות.

פטורי סוכה

הולכי דרכים: פטורים בזמן הליכתם (כל השנה יוצאים לעיתים מהבית).

ההולכים לדבר מצוה: פטורים אף כאשר חונים בדרך (טרודים במצוה).

שומרי העיר: פטורים בזמן ששומרים.

שומרי גנות ופרדסים: פטורים ביום ובלילה (עליהם לשמור כל הזמן).

מדוע הם לא פטורים מטעם 'עוסק במצוה':

תוס': הפטור הוא רק כשלא יכול לבצע את שתי המצוות,

רש"י: התנא של הברייתא סבר שהעוסק במצוה - אינו

פטור ממצוה.

מדוע לא מחוייב לעשות סוכה במקום ששומר?

אב"י: תשבו כעין תדורו. (ר' רש"י ורש"ש)

רבא: זה יפגע ביעילות השמירה.

ציטוט מהמשנה

2. חולה (אפילו אם אין בו סכנה - ברייתא) ומשמשו פטורים מן הסוכה.

3. אכילת ושתיית עראי מחוץ לסוכה - מותרת.

הסובל מיתושים או מסרחון אדמת הסוכה

הוא - מותר לישון מחוץ לסוכה.

משמשי - חייבים בסוכה [כדין מצטער ולא כדין חולה].

כמה היא אכילת עראי (בפת - תוס')

רב יוסף: 2-3 ביצים. (ראה מצפה איתן)

אב"י: 1 ביצה.

ברייטא

אין לישון שינת עראי מחוץ לסוכה.

הטעם:

רב אשי: גזרה שישן שינת קבע.

רבא: כל שינה אסורה מחוץ לסוכה. [כי אף שינה מועטת מועילה]

ובתפילין שינת עראי מותרת רק אם מניח ראשו בין ברכיו (אז אין חשש שישן שנת קבע ופיח).

ולא חוששים שישן שינת קבע ולכן בתפילין (שבהם האיסור מחשש שיפיח) מותרת שינת עראי תמיד.

שינה בתפילין

מקום התפילין

בידו: אסור גם שינת עראי (שמא יפלו מידו).
מונחות בראשו: קבע אסורה (שמא יפח), ארעי מותרת (בתנאים המוזכרים בהמשך)
במיטתו ליד ראשו: מותרת אפילו שינת קבע.

זמן השינה

ביום: ר"ן: מותר (כי ביום אין דרך בני אדם לישן קבע או לשמש עם האשה).
ר"י: לבחורים נשואים אסור (שמא ישמשו עם נשותיהם).
בלילה: אסורה אפילו שינת עראי (שמא ישן שינת קבע).

שנת ארעי - זמן הילוך 100 אמות

שימש מיטתו עם תפילין: יטול ידיו לפני שיגע בתפילין. (שמא נגעו ידיו במקום הטינופת)

שינה ביום (עיין בביאור):

אסור לאדם לישון ביום יותר משינת הסוס (=60 נשימות).

משנה

כשהביאו לריב"ז ולר"ג אכילת עראי

הם נכנסו לסוכה לאכול זאת.

כשהביאו לר' צדוק אוכל פחות מכיצה

הוא אכל אותו מחוץ לסוכה במפה וללא ברכה.

מכאן שמותר להחמיר ולאכול אכילת עראי בסוכה ואין בזה יוהרא.

אין ללמוד מכאן ששיעור ביצה הוא אכילת קבע (בניגוד לרב יוסף ואב"י),

ייתכן ששיעור אכילת קבע גדול יותר - והמשנה הביאה את השיעור של ביצה כדי ללמד ששיעור חיוב נטילת ידים בברכה הוא בכביצה.

סוכה כז. (משנה) עד כח. (שורה 2)

ביאורים

מדוע בש"ע לא הובא החיוב להקביל פני רבו בחג? הנודע-ביהודה (מהד' תנינא, צד): בזמן הזה אין חיוב להקביל פני שכינה כי ביהמ"ק חרב, כדי שלא יהא כבוד רבו מרובה מכבוד שמים. הגר"מ שטרנבוך (מועדים וזמנים ד/שיז): החיוב הוא רק בגדר מוסר ודרך ארץ (שראו לעשות כן) ולכן לא הובא בש"ע, - לפי דבריו "חיוב" זה נוהג אף בזמן החורבן.

משנה

כמות הסעודות שחייבים לאכול בסוכה:
ר' אליעזר: 14 (אחת ביום ואחת בלילה כל שבעה).
חכמים: רק בליל יו"ט ראשון.

מי שלא אכל כנדרש - האם ניתן להשלים?
ר' אליעזר: כן. (ישלים בליל יו"ט אחרון - בעוגות)
חכמים: לא.

טעמו של ר"א: "תשבו כעין תדורו" - צריך 2 סעודות ביום כבדירה. **תגובת חכמים:** לא תמיד אוכלים בדירה (זה תלוי ברצון האדם).

טעמם של חכמים: לומדים ג"ש מחובת אכילת מצה בלילה הראשון.

ר' אליעזר חזר בו מהדעה הקודמת והוא אינו מצריך 14 סעודות (אלא רק סעודה אחת בליל יו"ט ראשון, כמו מצה)

ברייתא

כניסה לסוכה חדשה באמצע החג (מעבר מסוכה לסוכה או בניית סוכה חדשה)

ר' אליעזר: אסורה.

חכמים: מותרת.

כשהסוכה נפלה באמצע החג - מתיר ר"א לבנותה בחוה"מ (כיוון שאינה נחשבת לסוכה חדשה אחרת)

טעמו של ר"א: "חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים" - סוכה הראויה לשבעת ימי החג **תגובת חכמים:** מהפסוק דווקא לומדים שניתן לעשות סוכה בחג.

ברייתא

סוכה שאולה

ר' אליעזר: פסולה.

חכמים: כשרה.

טעמו של ר"א: "חג הסוכות תעשה לך" - **משלך** (כפי שגם לומדים בלולב: "ולקחתם לכם" - **משלכם**). **תגובת חכמים:** מ"לך" ממעטים רק סוכה גזולה.

טעמם של חכמים: "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" - כל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת (ע"י שאולה). **תגובת ר"א:** משם לומדים שגר שנתגייר וקטן שהגדיל באמצע סוכות שחייבים בסוכה. (חכמים לא צריכים מקור לכך כיוון שהם סוברים שניתן להכנס לסוכה חדשה באמצע החג)

ר' אליעזר:

- כל שבט מישראל העמיד ממנו שופט ונביאים.
- שבטי יהודה ובנימין העמידו מלכים (שאול ודוד) ע"פ נביא (שמואל).

ר' אליעזר:

משבח את מי שאינו יוצא מביתו ברגל (ומשמח את אשתו).

ר' יצחק:

חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, כשיכול לחזור בו ביום (ולשמח את אשתו).

הוספה על אוהל עראי בשבת וביו"ט?

ר' אליעזר: אסורה,

חכמים: מותרת.

בפריסת סדין על סוכה מפני החמה **ר' אליעזר מסתפק** כיוון ששם ההנחה היא זמנית.

סוכה כח. (שורה 2) עד כח: (משנה)

ביאורים

"וששאלתם מה היא שיחת דקלים: אמרו כי יום שאין בו נשיבת הרוח וכשאתה פורס סדין אינה מתנענעת והיודע עומד בין שני דקלים שהם קרובים זה לזה ורואה איך ינועו חריותיהם זה לזה, יש להן בו סימנין שמכירים בהם כמה דברים. ואמרו כי מר אברהם קבאסי גאון זצ"ל (שהיה בשנת אלף ק"מ לטטרות) היה מכיר בשיחת דקלים והיה מודיע פליאות גדולות שמכירין בהם האמת בני אדם". (אוצר הגאונים)

80 תלמידים היו לו להלל:

- 30 ראויים שתשרה עליהם שכינה (כמשה).
- 30 ראויים שתעמוד להם חמה כיהושע.
- 20 בינונים.
- גדול שבכולן - יונתן בן עוזיאל.
- קטן שבכולן - רבן יוחנן בן זכאי.

בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף.

רבן יוחנן לא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים קלים וחמורים וגזרות שוות תקופות וגימטריאות שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים משלות כובסין משלות שועלים דבר גדול (=מעשה מרכבה) דבר קטן (היות דאביי ורבא).

התנהגותו של ר' אליעזר (שנהג כרבו - רבן יוחנן בן זכאי):

- הגיע תמיד ראשון לביהמ"ד.
- לא ישן בביהמ"ד כלל.
- יצא תמיד אחרון מביהמ"ד.
- לא שח שיחת חולין.
- לא אמר מעולם דבר שלא שמע מפי רבו.

התנהגויות נוספות של רבן יוחנן בן זכאי:

- לא הלך ד' אמות בלא תורה ותפילין.
- לא הרהר במבואות המטונפים.
- לא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה.
- הוא בעצמו פתח דלת לתלמידיו.
- לא אמר הגיע זמן לצאת מביהמ"ד חוץ מערבי פסחים ויר"כ.

משנה

היושב בסוכה גדולה כשרק ראשו ורובו בסוכה:
ב"ש: לא יצא.
ב"ה: יצא.

ע"פ ביאור הגמרא בדף ג.

סוכה שגודלה כדי ראשו ורובו:
ב"ש: פוסלין.
ב"ה: מכשירין.

נשים, עבדים וקטנים שזקוקים לאמם:
פטורים מהסוכה.
שמאי: מחמיר בקטן (ע"פ ביאור הגמרא).

קטן שלא זקוק לאמו (הגיע לגיל חינוך):
חייב בסוכה

מיהו קטן שלא זקוק לאמו?
דבי ר' ינאי: כל שנפנה ואין אמו מקנחתו. רשב"ל: כל שנעור משנתו ואינו קורא "אמא" ללא הפסקה.

מדרבנן (בברייתא הסמיכו זאת על הפסוק "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות")

מקור פטור נשים מסוכה: הלכה למשה מסיני (הברייתא שלמדה זאת מ"האזרח" היא אסמכתא בעלמא)

מדוע צריך הלכה למשה מסיני - הרי זו מצות עשה שהזמן גרמא?

אביי: בלי ההלכה למשה - היינו מחייבים נשים מדין "תשבו כעין תדורר".

רבא: בלי ההלכה למשה - היינו לומדים גזירה שווה מאכילת מצה (שנוהגת בנשים).

חייב נשים בכל מצוות לא תעשה:
"איש או אשה" - הושה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה.

חייב נשים בתוספת יום-הכיפורים:
"האזרח" לרבות את הנשים.

סוכה כח: (משנה) עד כט: (סוף הפרק)

ביאורים

אם גשמים יורדים - האם יש טעם להישאר בסוכה? הרמ"א (תרלטה) סובר שהפטור הנובע מירידת גשמים הוא לאדם המצטער, ולכן בלילה הראשון ישתדל לאכול כזית בסוכה אף אם גשמים יורדים, ובכך יקיים מצוות ישיבה בסוכה. ואילו הגר"א סובר שבמצב שכזה אין על הסוכה 'שם סוכה' כלל, ולכן אין שום משמעות הלכתית היכן יאכל.

ליקוי מאורות: הגמרא מונה סיבות שבגללן מאורות לוקין. רבים התקשו בכך, שהרי ליקוי מאורות הינו מאורע שטבוע בבריאה ומתרחש בזמן קבוע! ר' יהונתן אייבשיץ תירץ שכוונת חז"ל אינה לליקוי המוכר לנו אלא לכתמים שחורים המופיעים מפעם לפעם על השמש או הירח, והופעתם אינה קבועה. השל"ה תירץ שאמנם התרחשות הליקוי קבועה אך הבחנת האדם בו אינה הכרחית כי הקב"ה לפעמים מכסה את השמים בעננים (כשהתנהגות בני האדם היא כיאות). הרב יצחק יהודה רוזן תירץ שהכוונה היא ששעת הליקוי היא שעה מועדת לפורענות ואז פועלת מידת הדין ומענישה על חטאים מסויימים יותר מאשר בשאר זמנים. (ראה בהרחבה בתחומין כד עמ' 517-520)

משנה

מצוות סוכה

יש להתייחס לסוכה כקבע ולבית כעראי ('תשבו כעין תדורו').

כשירודים גשמים

מותר להיכנס לבית משתסרח המקפה (תבשיל גריסין).
משל למה הדבר דומה?
לעבד שבא למזוג כוס ולרבו ושפך לו (רבו) קיתון על פניו.

משתמש בכליו הנאים ובמצעותיו הנאים בסוכה.

אוכל ושותה ומטייל בסוכה.

וחוזר וגורס דברי תורה. (אבל לעיין בתורה רשאי מחוץ לסוכה כיוון שהדבר דורש יישוב הדעת)

לאדם רגיש מותר להיכנס לבית אפילו בהפרעה קלה יותר.

מיקום הכלים בסוכה

כוסות: ניתן להשאירם בסוכה (כי אינם מאוסים).
קערות: יש להוציאם מהסוכה לאחר השימוש (כי מאוסים).
כד חרס ודלי עץ: מחוץ לסוכה.
נר: בסוכה קטנה - אסור להניח. בסוכה גדולה - מותר להניח.

נכנס לבית ופסקו הגשמים:

באמצע הסעודה: רשאי לגומרה בביתו.
באמצע השינה: רשאי להישאר בביתו עד שיתעורר ויעלה עמוד השחר.

הסיבות לליקויי חמה ומאורות

ליקוי מאורות קורה בגלל

- מזייפי שטרות.
- מעידי שקר.
- מגדלי בהמה דקה.
- קוצצי אילנות מאכל

ליקוי חמה קורה בגלל

- אב"ד שלא הוספד כראוי.
- נערה (מאורסה) שנאנסה וצעקה ולא נחלצו לעזרתה.
- משכב זכור.
- שני אחים שנרצחו כאחד.

ליקוי מאורות

כשהחמה לוקה:

רבי מאיר:
סימן רע לישראל. (כשיש צרות עם ישראל סובל ראשון)
ברייתא א':
סימן רע לעולם. (ה' כועס ומושיב את העולם בחושך)
ברייתא ב':
סימן רע לגויים. (מפני שהער"כ מונין לחמה)

כשאומה לוקה - לוקים גם הערכים והעקרונות הרוחניים שלה

כשהלבנה לוקה:

סימן רע לישראל. (שישראל מונין ללבנה)

כשישראל עושים רצונו של מקום אינם צריכים לחשוש מהאותות הללו.

הסיבות לאבדן נכסים

נכסים יורדין לטמיון בגלל:

- מעכבי שכר שכיר.
- עושקי שכר שכיר.
- הפורקים עול מעל צואריהם ונותנין על חבריהם.
- שחצנות (הסיבה המשמעותית)

נכסים נמסרים למלכות בגלל:

- משהי שטרות פרועים (כדי לרמות ולגבות פעם נוספת).
- מלוי ריבית.
- היכולים למחות בעוברי עבירה ולא מיחו.
- הפוסקים צדקה ברבים ואינם נותנים.

סוכה כ"ט: (תחילת פרק שלישי) עד לא. (שורה 2)

מדוע פתחה המסכת בדיני סוכה ולא בדיני 4 המינים (המופיעים קודם בתורה)?

הערוך-לנר: התחלת מצוות ישיבת סוכה קודמת כרונולוגית לזמן מצות נטילת 4 המינים.
 הפורת-יוסף: לפעמים 4 המינים נוהגים בגבולים רק מדרבנן (כש"ט ראשון חל בשבת) ואז הרבה פסולים המוזכרים במשנה כשרים.

משנה

לולב

גזול: פסול.
 יבש: פסול. (אינו 'הדר')
 מאשירה או מעיר הנדחת: פסול. (כיוון שעומד לשריפה)
 נקטם ראשו, נפרצו עליו: פסול. (כי אינו הדר)
 נפרדו עליו:
 ת"ק: כשר. ר' יהודה: צריך לאוגדו מלמעלה.
 ציני הר הברזל (לולבי בר): כשירות.
 שיעור אורך לולב:
 3 טפחים וכדי לנענע בו. (ע"פ הגמרא בהמשך)

לולב גזול פסול ב"ט ראשון,
 המקור: "ולקחתם לכם ביום הראשון" - משלכם.

לולב גזול בשאר ימי סוכות

סתמא דגמרא, ר' אמאי: פסול (משום מצוה הבאה בעבירה)

שמואל: כשר

קושיה על שמואל

הנחה א': אם לולב גזול כשר בשאר הימים המשנה שלנו (שפסלה אותו) מתייחסת רק ליום הראשון
 הנחה ב': ביום הראשון גם לולב שאול פסול
 הקושיה: מדוע המשנה לא מנתה גם לולב שאול?

תירוץ רבא:

המשנה לא מנתה 'שאול' כי רצתה לחדש שאפילו גזול פסול עד שיודע בבירור שהבעלים התייאשו.

המקור לפסול 'מצוה הבאה בעבירה':

ובמאתם עול ואת הפסח - הוקש גזול לפיסח - מה פיסח פסול תמיד כך גזול פסול תמיד (כיוון שהוא בא מעבירה)

"כי אני ה' שונא גזל בעולה" - על בני אדם לברוח ולהתרחק ככל הניתן מהגזל. (כי אפילו ה' שהכל שלו שונא את הגזל!)

רב הונא חשש שהקרקע של יהודי - ובקרקע עצמה אין ייאוש לעולם

רב הונא: תגרים שקונים מגויים הדסים יקפידו שדווקא הגויים יגזו את ההדסים.

הסבר זה מניח שייאוש לבדו אינו קונה בלי שינוי רשות (ועיין ברש"י כאן)

הנימוק: כך יש גם ייאוש (בזמן שההדסים אצל הגויים) וגם שינוי רשות (כשהם מגיעים לסוחר היהודי)

קושיה: גם אם יגזו התגרים יהיה ייאוש ושינוי רשות כשהקונים יקנו מהם!
תירוץ: הוראה זו היא עבור ההדסים שלשימוש התגרים עצמם.

קושיה: גם אם יגזו התגרים יהיה ייאוש ושינוי מעשה (כשאוגד עם לולב וערבה)!
תירוץ: א. לדעתו אין חובה לאגוד את המינין, ב. שינוי מעשה שכזה לא נחשב שינוי, כיוון שכשיתיר את האגד הכל יחזור לקדמותו.

קושיה: גם אם יגזו התגרים יהיה ייאוש ושינוי השם (מ'הדסים' ל'הושענא')!
תירוץ: הדסים קרויים 'הושענא' כבר מתחילתן.

סוכה לא. (שורה 2) עד לב. (שורה 8)

ביאורים

מדוע רב נחמן התעלם מ"היא סבתא" שבאה להתלונן אצלו? הגר"מ שטרנבוך (מועדים וזמנים ו/סו) מבאר (ע"פ הריטב"א) שהדין הוא שאם הנגזל תובע את העצים במהלך סוכות אז מדין תקנת השבים הגזלן קונה את העצים שבנה בסוכתו ואינו צריך להשיב אלא את דמיהם. אך אם לא תבע הנגזל אלא לאחר סוכות, צריך להחזיר לו את גוף העצים, ובוזו אין תקנת השבים. לכן כוונתו של רב נחמן היתה לטובתה של הסבתא, שתקבל חזרה את העצים עצמם ולא רק את דמיהם, ולכן השתמט ממנה במהלך סוכות כדי לדחות את תביעתה עד לאחר סוכות.

ברייתא

סוכה גזולה והמסכך ברשות הרבים:

ר' אליעזר: פסולה.

חכמים: כשרה.

תקף את חבירו והוציאו מסוכתו:
מחלוקת ר' אליעזר וחכמים.

חכמים: קרקע אינה נגזלת ולכן הסוכה שאולה, ויוצאים בסוכה שאולה.
ר' אליעזר: לא יוצאים בסוכה שאולה (ואולי הוא גם סובר שקרקע נגזלת)

גזל עצים וסיכך בהם:
כשרה לכולם. [וצריך רק להחזיר את דמי העצים]

קנה בשינוי מעשה ושינוי השם, ולכן אינו נחשב לגזול.
ובגלל תקנת השבים יכול להחזיר רק את הדמים

דין זה נאמר כשהנגזל התלונן בתוך החג.
אך כשהתלונן לאחר החג: צריך להחזיר את הגזלה עצמה (א"כ חיברה בטיט). (ע"פ ריטב"א)

ברייתא

יבש:

ת"ק: פסול.

ר' יהודה: כשר.

במה נחלקו ת"ק ור"י

הצעת רבא

אתרוג יבש: פסול לכולם. (כי התורה כתבה "הדר")
לולב יבש: מחלוקת (נחלקו האם להקיש לאתרוג)

דחיה לשיטת רבא: בברייתא מפורש שר' יהודה מכשיר אתרוג הישן (שהוא יבש)

מסקנת הגמרא

אתרוג ולולב יבש: מחלוקת

חכמים: 'הדר' מלמד על מצב הפרי (שלא יהיה יבש)
ר"י: 'הדר' מלמד על מין הפרי (הדר באילנו משנה לשנה)

דינים בלולב (שקבע ר"י) שאינם מדין הדר אלא מסיבה אחרת:
לולב שנפרדו עליו צריך לאגודו מלמעלה - נלמד מ: "כפות תמרים".
יש לאגוד לולב במינו - מפני שלולב צריך אגד (אם יביא מין אחר יהיו 5 מינים)

דינים באתרוג (שקבע ר"י) שאינם מדין הדר אלא מסיבה אחרת:
אתרוג ירוק ואתרוג הקטן מכביצה פסול - כיוון שלא נגמר בישול הפרי,
גודלו המקסימלי של אתרוג הוא כדי שיאחזו שנים ביד אחת - מדרבנן,
(כדי שיוכל להעביר את האתרוג בקלות מיד ליד)

ברייתא

גם לפי ר"י הסובר שהמין הנוסף יעמוד לחוד (כיוון שלולב צריך אגד) זה נחשב כמוסיף! (ראה תוס')

• אין מוסיפין על ארבעת המינים,

• אם אין לו אתרוג לא יביא פרי אחר במקומו.

שאלה: מדוע שלא יביא מין אחר - כדי שלא תשתכח תורת אתרוג תשובה: אנו חוששים שישתמש במין זה גם כשיהיה לו מין אחר

ציטוט מהמשנה ב-כט:

דיני לולב:

של אשרה, של עיר הנדחת: פסול.

נקטם ראשו: פסול.

מדובר באשרה שמתקופת משה, שדינה היה לשריפה (כמו אשרת עיר הנדחת). אבל באשרה של עבודה-זרה אם נטל - כשר (בדיעבד).

לולב שנסדק

נסדקו ראשי עלין או שדרה: כשר.
סדוק כך ששני חלקיו נפרדו לגמרי: פסול.

ישנה מחלוקת לגבי לולב שעקום לצדדים.

סוכה לב. (שורה 8) עד לב: (משנה)

ציטוט מהמשנה

דיני לולב:

נפרצו עליו: פסול.
נפרדו עליו:
ת"ק: כשר.
ר' יהודה: צריך לאוגדו מלמעלה.

ציני הר הברזל (עליהן קטנים ומועטים):
כשר. (ובתנאי שראש העלה יגיע לעלה שמעליו, אחרת פסול)

המקור של ר"י:
"כפות תמרים" - אם
היה פרוד יכפתנו.

נפרצו עליו = העלין נתלשו לגמרי מן השדרה
נפרדו עליו = החלק התחתון עדיין מחובר לשדרה.

מניין ש"כפות תמרים" אינו:
ענף דקל קשה (חרותא):
כי ענף זה פרוד ולא ניתן לכופתו (ולקיים את הכתוב "כפות").
חתיכת עץ מעיקר הדקל (אופתא):
כי הוא כפות ולא ניתן להיפרוד (ומ"כפות" משמע שיש מצב שהוא פרוד).
ענף דקל שהתקשה אבל לא נתעבה (ולכן ניתן לכופתו):
כי הוא קוצני (ומצוות התורה הינן מצוות נוחות ונעימות - "דרכיה דרכי נועם").

אשכול (או שנים) של תמרים:
כתוב "כפת תמרים" [ולא "כפות" ולא "כף"]

נחלקו 2 העלין האמצעיים ('נחלקה התימות):
דעה א':
כשר. (בניגוד למקרה שניטלה התימות שפסול)
דעה ב':
פסול. (כדין ניטלה התימות)

מה אמר ר' טרפון?

רבא: אורך ההדס והערבה צריך להיות 5 טפחים
דחיית רבא: מציאותית לא ניתן להשיג הדסים כאלו ארוכים,

רב דימי: יש להוסיף 1/5 למידות של ת"ק
יש לחשב את המידות של ת"ק לפי אמה של 5 טפחים גדולים (ולא לפי אמה של 6 טפחים קטנים)
דחיית שיטת ר"ד: אם כך יש סתירה בפסיקותיו של שמואל:
הוא פסק ששיעור הדס וערבה הוא 3 טפחים ולולב 4 טפחים, אבל הוא גם פסק כר' טרפון (שהחמיר יותר)!

רבין: יש להפחית 1/6 מהמידות של ת"ק
יש לחשב את הטפחים של ת"ק כך שאורך שישה מהם יהיה כאורך אמה בת 5 טפחים.

לפי רבין אין סתירה בדברי שמואל
כיוון שהוא לא דייק בדבריו להחמיר

ברייתא

ת"ק:
שיעור הדס וערבה:
שלושה
שיעור לולב:
ארבעה.

ר' טרפון:
באמה בת 5 טפחים.

שיעור אורך הלולב:
שמואל:
כל הלולב: 4 טפחים.
ר' יוחנן:
שדרת הלולב: 4 טפחים.

גובה הלולב (או שדרת הלולב) צריך להיות טפח יותר מההדס, כשם שהדקל גבוה ממנו.

סוכה לב: (משנה) עד לג: (משנה)

ביאורים

יש/אין דחוי אצל מצוות: דבר שנפסל מלהיות ראוי למצוה מחמת סיבה מסויימת, ולאחר מכן סרה הסיבה שמחמתה נפסל הדבר, ישנו ספק האם כיון שנדחה שעה אחת מלהיות ראוי למצוה שוב נדחה לעולם אף לאחר שסר ממנו הפסול, או שאינו נדחה אלא בשעת פסולו.
 יש 2 מקרים בהם ספק זה קיים:
 "דחוי מעיקרא" - כאשר הדבר היה דחוי מעיקרו מהמצוה ולאחר מכן נהיה ראוי.
 "נראה ונדחה" - כאשר הדבר היה ראוי בתחילתו לקיום המצוה, אך לאחר זמן נדחה מהמצוה. במקרה שיחזור שוב להיות ראוי, הרי שקיימת התלבטות האם "חוזר ונראה" או לא. מקרה זה בעייתי יותר מהמקרה הקודם, בגלל שהיה ראוי בתחילתו ונדחה.

משנה

דיני הדס:

גזול, יבש: פסול.

מאשירה, ומעיר הנדחת: פסול.

נקטם ראשו, נפרצו עליו: פסול.

ענביו מרובות מעליו:

פסול.

אם מיעטן - כשר.

אסור למעט ביום טוב.

יבשו רוב עליו וושארו 3 עלים לחין בראש כל הדס - כשר.

- מדובר דוקא בענבים שחורים או אדומים, אבל ענבים ירוקים - כשר.
- (בירוקים מראהו שווה להדס, ואינו נראה כמנומר)
- למסקנה: אין הבדל אם הענבים נמצאים במקום אחד או בכמה מקומות.

ראב"ש: ליקט לשם אכילה (ולא כדי לתקן את ההדס) - מותר, ובתנאי שיש לו הדס אחר (שאז זה לא פסיק רישיה).

מהו 'עבות'?

ר"י: 3 עלים היוצאים מעוקץ אחד.

ר"כ: 2 גזע עלים היוצאים מעוקץ אחד ועלה שלישי יוצא למטה מהם. (אבל אמימר קרא להדס כזה "הדס שוטה", ופסלו. ר"ח)

הדס שבכל עוקץ שלו יוצאים 7 עלים: אפילו אם נשרו 4 מעליו, כשר.

אפילו שלהדס כזה יש שם לוי ('הדס מצרי') - כשר (כל שהוא "עץ עבות")

מניין ש"צנף צנף צבות" הוא הדס

'צנף צנף' -

ענפיו (עליו) מכסים את עצו. (ולכן לא 'דולבא')

'צבות' -

עליו קלועים כשרשרת. (ולכן לא 'זית')

'דרכיה דרכי נועם', 'האמת והשלום אהבו' - שאינו קוצני/רעיל. (ולכן לא 'הרדוף')

ברייתא

מאפייניו של ההדס

ת"ק: קלוע כמין קליעה ודומה לשלשלת.

ראב"י: עץ שטעם עצו ופריו שוה.

ברייתא

הותר האגד ביו"ט:

רשאי לכרוך סביבו חוט (אך לא לקשור!)

תנא זה סבר כר' יהודה שאסור לענוב ביו"ט (דין עניבה כקשירה). מאידך, הוא חלק על ר' יהודה בנוגע לחובה לאגוד וסבר שאין חובה לאגוד.

האם יש חובה לאגוד את הלולב, ההדס והערבה?

תכמים:

לא. [ולכתחילה מצוה לאגודו משום 'זה אלי ואנוהו']

ר' יהודה:

כן. [נלמד בג"ש מאגודת אזוב]

ברייתא:
 נקטם ראשו ועלתה בו תמרה - כשר.
שאלת ר' ירמיה:
 נקטם ראשו מערב יו"ט, ועלתה בו תמרה ביו"ט - מה הדין?
 האם יש או אין דיחוי אצל מצוות?

ההוכחות לשאלה האם יש דיחוי במצוות

הוכחה א' (שנדחתה)

רב פפא הוכיח במקום אחר שאין דיחוי אצל מצוות.
 [מכך שכשרוח כיסתה את הדם ולאחר מכן הדם התגלה - חייב לכסותו].

דחייה:
 ייתכן שרב פפא פסק כך לחומרא כיוון שהסתפק אם יש דיחוי או אין.

הוכחה ב' (שנדחתה)

הברייתא קובעת

ליקט ביו"ט את ענבי ההדס (שהיו מרובים מעליו):
 ר' אלעזר ברבי צדוק: פסול.
 חכמים: כשר.

תנאים אלו נחלקו האם יש או אין דיחוי אצל מצוות - מכאן שדין דיחוי הוא מח' תנאים.

דחייה:
 ניתן לבאר את מחלוקת התנאים באפשרויות אחרות.
 ולפי אפשרויות אלו התנאים מסכימים שאין דיחוי אצל מצוות.

לפי ההבנה הראשונית של הגמרא:
 לכולם ברור שאין בלולב דין של 'תעשה ולא מן העשוי'
 (או כי לא צריך לאוגדו, או כי לא לומדים דין זה מסוכה).

כיצד ניתן להבין אחרת את מח' התנאים:
אפשרות 1:
 נחלקו האם יש בלולב את פסול 'תעשה ולא מן העשוי' (כפי שיש בסוכה)
אפשרות 2:
 נחלקו האם לולב צריך אגד. [כמחלוקת ר' יהודה וחכמים]

הוכחה ג' (שנדחתה)

המשנה קובעת שמועיל למעט את ענבי ההדס - מכאן שאין דיחוי אצל מצוות (הגמרא הניחה שמדובר שממעט לאחר שאגד את המינין)!

דחייה:
 ההדס לא היה נחשב כדחוי לפני כניסת החג, [האגידה היא פעולה חסרת משמעות, ואינה מחילה עליו שם מצוה]

הוכחה ד' (הוכחה חלקית בלבד)

מהמשנה משמע שאם מיעט בחג את ענבי ההדס - מועיל. מכאן שאין דיחוי אצל מצוות.

הסתייגות:
 ההוכחה היא רק לגבי "דחוי מעיקרא"
 לא ניתן ללמוד מכאן לגבי "נראה ונדחה חוזר ונראה" (כגון במקרה שהענבים השחירו ביו"ט).

סוכה לג: (משנה) עד לד: (משנה שניה)

ביאורים

בית הכוסות וההמסס:

מערכת העיכול של בע"ח מורכבת מאבר אחד בלבד: הקיבה.
 מערכת העיכול של בעלי הגירה מורכבת מארבעה איברים: כרס, בית כוסות, המסס, וקיבה.
 הכרס היא חלל ענק שמהווה מחסן לכל מה שהבהמה בולעת בשדה. בכרס מתבצע עיבוד ראשוני בלבד למזון. מהכרס הולך המזון לאבר שנקרא בית הכוסות בו יש תאים קטנים רבים (הדומים לכוסות ועל כך שמו).
מבית הכוסות חוזר האוכל לגרון (אלו חיות ה'מעלות גרה' זכור) שם לועסת הבהמה את המזון הלא מעובד. אחרי שהאוכל נלעס היטב הוא יורד להמסס ומשם לקיבה.
 הדפנות שבבית הכוסות הינן כפולות (דופן לכל כוס), לכן אם יש נקב של מחט מצד אחד הבהמה אינה טריפה כיוון שהדופן השנייה לא נפגעה. ואילו בהמסס הדפנות דקות ולכן נקב מצד אחד מספיק כדי להטריף את הבהמה.

משנה

<u>ערבות כשרות</u>	<u>ערבות פסולות</u>
1. כמושה,	1. גזולה ויבשה,
2. של בעל	2. של אשירה, של עיר הנדחת
3. נשרו מקצת עליה,	3. נקטם ראשה, נפרצו עליה,
	4. צפצפה,

יש גם ערבה ה "דומה למגל" וכשרה - עריבת חילפא גילא 'חילפא גילא' זו כשרה לערבה למרות שיש לה שם לווי, בגלל הריבוי "ערבי נחל".

ההבדל בין ערבה לצפצפה:

ערבה: העץ אדום, העלה משוך, ושפת העלה חלק.

צפצפה: העץ לבן, העלה עגול, ושפת העלה דומה למגל (עשוי פגימות).

המקור לכך שצפצפה היא גרועה ואינה מין של ערבה (שניתן לרבות מלשון הרבים "ערבי נחל"):

הקב"ה נזף בישראל שאינם כ"קח על מים רבים" (=ערבה) אלא כ"צפצפה" הגרועה.

חכמים למדו את דין ערבה למזבח מהלכה למשה מסיני (וכך גם את דין עשר נטיעות וניסוך המים).

מה למדו חז"ל מ'ערבי נחל'

מ - 'נחל' לומדים:

א' לכתחילה מצוה בערבה שגדלה על נחל,

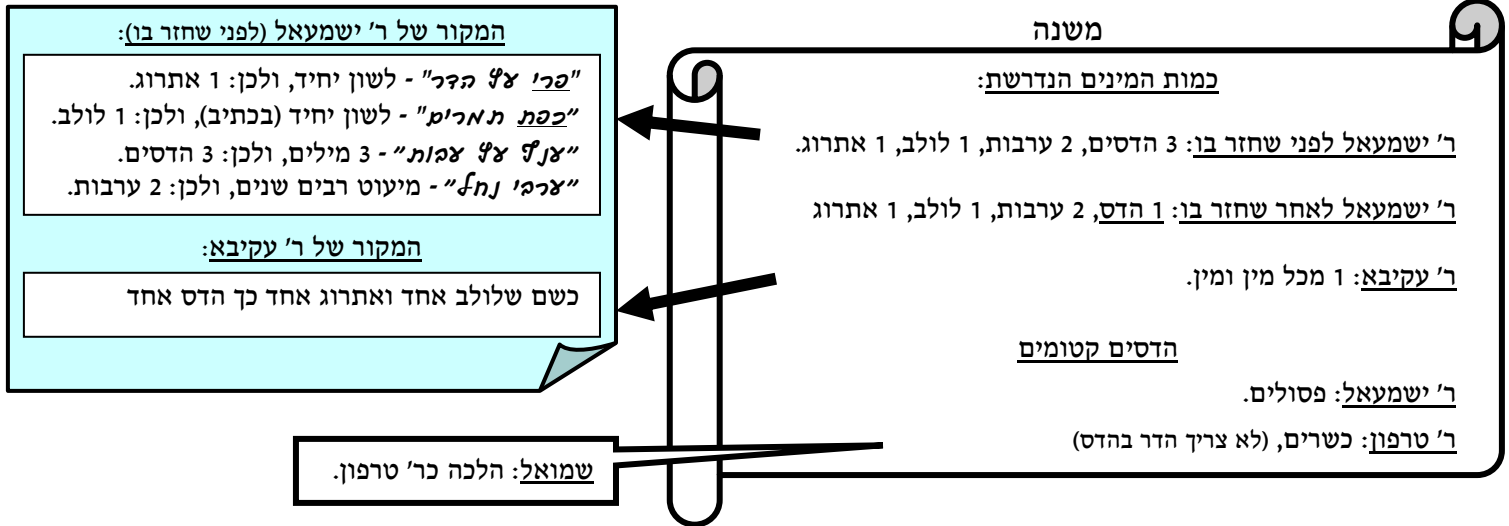
ב' דווקא ערבה ולא צפצפה (וזאת או כי ערבה גדלה על נחל וצפצפה בהרים או כי העלה של הערבה משוך כנחל ועלה הצפצפה עגול)

מ - 'ערבי' (ברבים) לומדים:

חכמים: גם ערבה הגדילה בשדה בעל ובהרים - כשרה.

אבא שאול: יש 2 מצוות של ערבה, אחת ללולב ואחת למזבח.

אין לסמוך בעיניים עצומות על כך שחפץ נקרא בשם מסויים - ישנם חפצים ששמן התחלף עם הזמן.

- האתרוג לא נאגד עם שאר המינין בגלל שלא כתוב בתורה ו' החיבור בינו לבין שאר המינים ("פכי צד הדך כפת תאריט וצנף צף צבות וצרכי נחל").
- אם חסר אחד מ4 המינין - אין משמעות לנטילת שאר המינין ("ולקחתם" - שתהא לקיחה תמה [שלמה]).

סוכה לד: (משנה) עד לה: (3 שורות מלמטה)

ביאורים

"שכן בלשון יוני קורין...": "כשתראה בדברי רז"ל שמפרשים תיבה ואומרים שכן הוא לשון יוני או לשונות אחרים של גוי... אל יעלה בדעתך שהתורה כתבה אלו הלשונות שאינן לשון קודש, אלא הכי פירושו, כשברא הקב"ה עולמו לא היה רק לשון הקודש... וכשבבל הקב"ה הלשונות בדור הפלגה, בא לשון הקודש גם כן בשאר הלשונות, והתיבות הנ"ל הם לשון קודש ונבללו בלשון יוני..." (של"ה, חלק תושבע"פ יד/ו)

המשנה

מעמד האתרוג

גזול, מאשירה, מעיר הנדחת, ערלה, תרומה טמאה: פסול.
 דמאי: ב"ש: פסול.
 ב"ה: כשר.
 תרומה טהורה ומעשר שני בירושלים: כשר בדיעבד.

סוג האתרוג

אתרוג כושי: פסול.
 אתרוג הירוק ככרתי: ר' מאיר: כשר.
 ר' יהודה: פסול.

אתרוג פגוע

יבש: פסול
 עלתה חזיית על רובו: פסול.
 נטלה פטמתו: פסול.
 נקלף, נסדק: פסול.
 ניקב וחסר כל שהוא: פסול.
 עלתה חזיית על מיעוטו: כשר.
 נטל עוקצו: כשר.
 ניקב ולא חסר כל שהוא: כשר.

גודל האתרוג

גודל מינימלי: ר' מאיר: כאגוז.
 ר' יהודה: כביצה.
 גודל מקסימלי: ר' יהודה: כדי שיאחז שנים בידו.
 ר' יוסי: כדי שיאחז אחד בשתי ידיו.

הסיבה לפסולים הבאים

אתרוג מאשרה ומעיר הנדחת
 דינו להישרף, ולכן הרי הוא כמי שאין לו שיעור.

אתרוג מערלה

רחב"א: כיוון שאסור באכילה. (לכס' - הראוי לכם בכל דרכי הנאתו)
 ר' אסי: כיוון שאסור בהנאה וכיוון שאין לו שווי ממוני (כי אסור בהנאה, ולכן אינו בגדר "שלכם").

נפ"מ בין השיטות: אתרוג מע"ש בירושלים (לשיטת ר"מ הסובר שנחשב לממון גבוה) אין לו שווי ממוני אך ראוי לאכילה

אתרוג של תרומה טמאה

כיוון שאסור באכילה. (לכס' - הראוי לכם בכל דרכי הנאתו)

אתרוג של דמאי

ב"ה מכשירים: מותר לעניים - ואם יפקיר נכסיו יהיה עני.
 ב"ש פוסלים: דמאי אסור אף לעניים!

ומדוע זה לא פלפלין (גם הם טעם עצם שווה לפרים)?
 אם ניטול פלפל אחד - לא תהיה ניכרת הנטילה מרוב קוטנו.
 אם ניטול 2-3 פלפלין - נעבור על מצוות התורה שקבעה "פרי" אחד.

מניין ש"פרי צדק" זה אתרוג?

ת"ק: "פרי צדק" - פרי שטעמו שווה לטעם עצו

רבי: יש לקרוא "הדיר", עץ שהוא כמו זיב, שיש בו פירות גדולים (משנה שעברה) וקטנים (של שנה זו).

ר' אבהו: "הדק" - עץ שפירותיו דקים (גדלים ונשארים) בו כמה שנים.

בן עזאי: יש לקרוא "הדור", ביוונית קוראים ל'מים' 'הדור', - פרי שדולין ומשקין אותו תמיד.

לדעת ר"מ מעשר שני נחשב "ממון גבוה" ולכן:
 אתרוג ממע"ש פסול - כיוון שכתוב "ולקחתם לכם".
 עיסת מע"ש פטורה מחלה - כיוון שכתוב "עריסותיכם"
 מצת מע"ש פסולה - נלמד בג"ש מחלה

אתרוג מעשר שני
 חכמים: יוצאים בו ידי חובה
 ר"מ: לא יוצאים בו

מצת מעשר שני
 חכמים: יוצאים בה ידי חובת מצה
 ר"מ: לא יוצאים בה

עיסת מעשר שני
 חכמים: חייבת בחלה
 ר"מ: פטורה מחלה

מדוע לכתחילה לא יטול:
 דעה 1: מפני שמכשירו לקבל טומאה (ע"י שיגע בלולב הרטוב)
 דעה 2: מפני שמפסיד את התרומה והמע"ש (קליפת האתרוג נמאסת בעקבות משמשו הידים).

נפקא מינה: אם יקרא שם תרומה על האתרוג ללא הקליפה. (מכשירו לקבל טומאה אך לא מפסידו)

מדוע בדיעבד יצא באתרוג מתרומה טהורה:
 לפי רחב"א: כיוון שיש בו היתר אכילה (לכהן).
 לפי ר' אסי: כיוון שיש בו אף דין ממון (לכהן).

מדוע בדיעבד יצא באתרוג ממע"ש בירושלים:
 לפי רחב"א: כיוון שיש בו היתר אכילה.
 לפי ר' אסי: המשנה היא כחכמים הסוברים שגם דין ממון יש בו.
 [אך לר' מאיר לא יצא כיוון שאין בו דין ממון כי הוא ממון גבוה]

ציטוט מהמשנה

מעשר שני בירושלים,
ותרומה טהורה:
 כשר בדיעבד.

"נטלה פטמתו - פסול"
 מה זה 'פטמתו'?
 בוכנתו. [=ראש האתרוג] (ר')
 ברש"י ובתוס' פירושים נוספים)

חזזית:
בחלק התחתון:
 ברוב האתרוג: פסול.
 במיעוט האתרוג: במקום אחד: כשר.
 בכמה מקומות: פסול (כי הוא מנומר).

על חוטמו:
 אפילו במשהו - פסול. (כי ניכר לעיניים)

דברי רב להכשיר
 אם החזזית מפוררת
 בכמה מקומות -
 נדחו, כיוון שזה
 מנומר.

סוכה לה: (3 שורות מלמטה) עד לו: (משנה)

ביאורים

טרפה: בהמה שיש לה מום משמעותי (מומים אלו נידונו בהרחבה רבה בפרק שלישי במסכת חולין) מוגדרת כטרפה (החכמים נחלקו האם במומים אלו הבהמה מתה תוך שנה או שהיא יכולה לחיות) טריפה אסורה באכילה גם אם נשחטה כראוי. עם זאת אם היא נשחטה כראוי היא לא מטמאת (ובכל מקרה היא מותרת בהנאה)

נקב שאינו חסר באתרוג:

מפולש: פסול.

אינו מפולש: ברוחב איסור: פסול.

פחות מאיסור: כשר.

אתרוג שנקלף:

נקלף מקצתו: פסול. (כי הוא מנומר)

נקלף כולו: כשר.

אמנם ריאת בהמה במצב כזה אינה מטריפה - אבל באתרוג המצב שונה כי יש חזירה של אויר הגורם לסירחון.

ספקו של רבא:

אתרוג שנימוח מבפנים אבל קליפתו וחדרי הזרע שהגרעינין בתוכם קיימים - כשר?

דחיה - מדובר שם על מקרים אחרים:

(1) אתרוג שנפלו עליו גשמים ותפח מבחוץ.

(2) אתרוג שנרקב. (ר' עוד פי' ברש"י)

נסיון לתשובה:

בברייתא נקבע ש'תפוח סרוח' פסול, (ולכאורה הכוונה למקרה של רבא)

אבי: אתרוג שנדמה לכושי (גדל כאן והרי הוא שחור): פסול
אתרוג כושי ממש כשר (שכך דרכו להיות): כשר

רבא: אתרוג כושי לבני א"י (שרחוקים מכוש ואינם רגילים בו): פסול,
אתרוג כושי לבני בבל (הקרובים לכוש): כשר.

האם ר"ש (שפטר אתרוגים קטנים ממעשרות) ור"ע סברו אותו דבר

רבה: כן

(שניהם סברו אתרוג עד גמר ביטולו לא נחשב לפרי)

אבי: לא

(ייתכן שר"ע פסל כיוון שאינו 'הדר' - ולגבי מעשרות נחשב פרי וחייב ייתכן שר"ש פטר כיון שרק פרי העשוי לצמוח (שבשל כל צרכו), חייב - ולגבי 4 מינין יסבור שכשר)

ברייתא

דיני אתרוג:

כבוש, שלוק: פסול.

כושי, לבן, מנומר: פסול.

עגול ככדור: פסול.

2 אתרוגים הדבוקים יחד: יש אומרים שפסול.

אתרוג הבוסר (קטן כפול לבן): ר"ע: פסול. חכמים: כשר.

גדלו בדפוס בצורה אחרת: פסול.

רבא: העשוי כגלגל רחיים של מים - נחשב כברייתו וכשר.

חסר בגלל שנקבוהו עכברים - מה דינו בחול המועד:

רב (בלישנא א'): פסול (מאוס ואינו הדר).

רב (בלישנא ב'): כשר (נחשב להדר).

אתרוג שחסר:

ביום הראשון: פסול. [=משנה]

בחול המועד: כשר. [=ר' חנינא]

ציטוט מהמשנה

מחלוקת זו מקבילה למחלוקת על גודל 3 אבנים מקורזלות שהתירו חכמים להכניס לבית הכסא בשבת.

שיעור אתרוג מינימלי:
ר' מאיר: כאגוז. ר' יהודה: כביצה.

ר' יוסי: יש סיוע לדברי מר"ע שכך נהג,
ר' יהודה: ר"ע (שהיה רבו!) לא נהג כהלכה.

שיעור אתרוג מקסימלי:
ר' יהודה: כדי שיאחז שנים בידו. ר' יוסי: כדי שיאחז אחד בשתי ידיו.

סוכה לו: (משנה) עד לח. (משנה ראשונה)

ביאורים

אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא: מתפללים רבים, המבקשים לדקדק באמירת הלל, מטעימים (ע"פ הכרעת מנחת-שי שהתקבלה בכל ההוצאות הרגילות של התנ"ך והסידורים) 'הושיעה' מלעיל ו'הצליחה' מלרע; והטעמה זו נחשבת צחות והידור הקריאה. הרב ברויאר (בספרו 'כתר ארם צובה והנוסח המקובל של המקרא', עמ' 43) הוכיח שזה שיבוש, ועמד על מקור הטעות, והכריע שיש לומר אף את המילה 'הושיעה' שבפסוק זה במלרע.

שתי הלחם: קרבן מנחה שהיו מביאים בחג השבועות. כל חלה עשויה מעשירית האיפה סולת. עם שתי הלחם מביאים שני כבשים (לשלמי ציבור) ומניפים יחד את הכבשים ואת הלחם. את שני הכבשים והלחם מחלקים לאחר התנופה בין הכהנים.

משנה

במה ניתן לאגוד את הלולב?

ר' יהודה: רק במינו (אם יאגוד במין אחר יהיו לו 5 מינים!)

ר' מאיר: אף שלא במינו.

ר' מאיר הביא סיוע לדבריו ממנהג אנשי ירושלים, אך חכמים אמרו לו שהם בנוסף לכך היו אוגדין את הלולב במינו מלמטה.

רבא: ר"י מודה שניתן לאגוד אפילו בסיב שסביב הדקל ובחתיכה מגזעו של הדקל.

המקור לדברי רבא:

ר' יהודה [המכשיר לסכך ב-4 המינים] מתיר לסכך בנסרים - מכאן שחתיכה מגזעו של הדקל מוגדרת כלולב מורחב.

ברייתא

ממה ניתן לעשות סכך?

ר' מאיר: בכל דבר (שגידולו מהקרקע ואינו מקבל טומאה).

ר' יהודה: רק בארבעת המינים.

סיוע לר"מ: "והביאו עלי לית ועלי צלחני... ואלו סוכות" - מכאן שמסככים גם בשאר גידולים.

תגובת ר"י:

מדובר בחומרים לעשיית הדפנות (ולא לסכך).

הנימוק של ר"י:

מצות לולב אינה נוהגת בלילות ונוהגת רק ב-4 המינים - ק"ו שמצות סוכה (הנוהגת בלילה) תנהוג רק ב-4 המינים.

תגובת ר"מ:

לא לומדים ק"ו כאשר הלימוד מוביל לקולא (אם לא מצא 4 מינים לא יעשה סוכה)!

הוראות רבה שחלק עליהם רבא (תלמידו)

יש להשאיר מקום בלולב ללא אגידה עבור יד הנוטל, כדי שלא תהיה חציצה (כי לדעתו אין מצוה לאגוד).

אין ליטול את הלולב באמצעות סודר הכרוך על ידו, כי צריך לקיחה תמה.

לאחר שאגד ההדס והערבה יחד - לא יתחוב הלולב מלמעלה בתוך האגד, שמא ינשרו עלים ויהוו חציצה.

אין לקצוץ לולב ארוך מלמטה כשהוא באגודה, כיוון שעלי לולב קצוצים יישארו באגודה ויחצצו.

רבא חולק ומתיר, (כיוון שדבר שנעשה לנוי אינו חוצץ)

רבא חולק ומתיר, (כיוון שלקיחה באמצעות דבר אחר נחשבת ללקיחה כשרה)

רבא חולק ומתיר, (כיוון שמין במינו אינו חוצץ)

רבא חולק ומתיר, (כיוון שמין במינו אינו חוצץ)

הוכחה לרבה: מהמשנה בפרה משמע שאם אחז בשפופרת ובאמצעותה הפיל את האפר מתוכה לשוקת, כשר.

הוראות רבה שלא נחלקו עליהם

- הדס שב4 מינין: אסור להריח. (כי הוקצה מריחו לשם המצוה)
 - אתרוג שב4 מינין: מותר להריח. (כי הוקצה רק מאכילתו לשם המצוה)
 - הדס המחובר לקרקע: מותר להריח בו בשבת. - (תכליתו להרחיח ולכן אין חשש שאם תתיר להריחו יבוא לתולשו)
 - אתרוג המחובר לקרקע: אסור להריח בו בשבת. - (תכליתו לאכילה ולכן חוששים שאם תתיר להריחו יבוא לתולשו)
 - הלולב ההדס והערבה ניטלין ביד ימין, האתרוג בשמאל. - (הלולב וההדס והערבה הם 3 מצוות ביחד, האתרוג לעומתם הוא רק מצוה אחת)
- ר' זריקא:
- מברכין "על נטילת לולב" (ולא על נטילת אתרוג וכדו'), כי מין הלולב גבוה משאר המינים.

משנה

מתי מנענעים את הלולב

ב"ה: א. ב"הודו לה" (שבתחילת המזמור ושבסופו)
ב. ב"אנא ה' הושיעה נא".

ב"ש: ג. אף ב"אנא ה' הצליחה נא".

ר' עקיבא ראה שהעם היו מנענעין כב"ש, ולעומתם רבן גמליאל ור' יהושע ניענעו כב"ה.

משנה במנחות

הנפת שתי הלחם ושני כבשי עצרת:

מניח את שתי הלחם על גבי שני הכבשים,
 ומניח ידו תחתיהן,
 מוליך ומביא ('אשר הונף') מעלה ומוריד ('אשר הורם').

רבא: כך גם יש לעשות בלולב.

טעם ההנפה

ר' יוחנן:

מוליך ומביא – למי שה4 רוחות שלו.
מעלה ומוריד – למי שהשמים והארץ שלו.

ר' יוסי בר"ח:

מוליך ומביא – כדי לעצור רוחות רעות.
מעלה ומוריד – כדי לעצור טללים רעים.

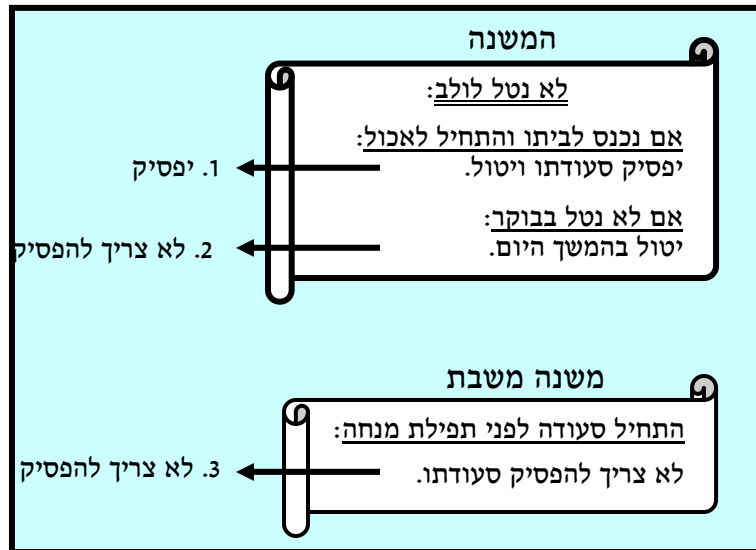
מכאן ששירי מצוה
 (התנופה, שאינה
 מעכבת את הכפרה)
 מעכבים את
 הפורענות!

כשרב אחא ב"י נענע לולב הוא אמר שזה חץ בעיני השטן שלא מצליח לנתקנו מהמצוות.
הגמרא דחתה נוהג זה מכיוון שזה עלול לגרום לשטן להתגרות באומר כן.

סוכה לח. (משנה ראשונה) עד לט. (משנה)

ביאורים

"חכימא וספריא ורישי עמא ודרשיא אמרו שמע ולא ענה יצא": הרב מרגליות (בספרו לחקר שמות וכינויים בתלמוד, מחקר ח) מבאר ומוכיח ש: 'חכימא' = בר קפרא (שהיה מופלג בחכמה). 'ספריא' = ר' יהושע בן לוי (שהיה חכם סופר). 'רישי עמא' = ר' יוחנן (שכל חכמי דורו היו כפופים לו). 'דרשיא' = ר' שמעון בן פזי (שהיה דרשן). ולאור כך מובנת תשובתו של ר' חייא בר אבא: כאשר הוא נשאל מה הדין כאשר 'שמע ולא ענה' הוא ענה שלדעת חכמים אלו הדין הוא ש'יצא', כפי שאכן מופיע דעתם זו בהמשך סוגייתנו ובברכות (מה ע"ב).

על סתירה בין אלו מקורות נאמר תירוץ של רב ספרא?
 [תירוץ רב ספרא: במקור אחד יש שהות ביום ובמקור השני אין]

סתמא דגמרא ור' זירא: בין 1 ל-3.
 [ב-1: אין שהות ליטול ולכן יפסיק.
 ב-3: יש שהות להתפלל ולכן לא צריך להפסיק.]

רבא: בין 1 ל-2.
 [ב-1: אין שהות ליטול ולכן יפסיק.
 ב-2: יש שהות ליטול ולכן לא צריך להפסיק.]

ר' זירא:
 תירוץ ר"ס לא נאמר על סתירה בין 1 ל-2.
 ההבדל בין 1 ל-2 הוא ברור:
לכתחילה מצוה להפסיק,
בדיעבד אם לא הפסיק יטול בהמשך היום.

רבא:
 תירוץ ר"ס לא נאמר על סתירה בין 1 ל-3.
 ההבדל בין 1 ל-3 הוא ברור:
 נטילת לולב היא מהתורה - לכן יפסיק,
 תפילה היא מדרבנן - לכן לא צריך להפסיק

דחיית הסבר רבא:
 המשנה שלנו (1-2) עוסקת בחוה"מ, שחובת הנטילה בו היא מדרבנן - ולכן צריך את תירוץ של רב ספרא!

משנה

מי שמקרין אותו את ההלל:
 כשעבד/אשה/קטן מקריאים:
 צריך לומר כל מילה אחריהם.
 תבוא לו מאירה (שלא למד ושאלו שלוחיו).
כשגדול מקריא:
 עונה אחרי כל עניין 'הללויה'.

מנהגי קריאת הלל - הכל כמנהג המדינה:
 מקום שנהגו לכפול פסוקים מסויימים - יכפול.
 מקום שנהגו לא לכפול פסוקים אלו - לא יכפול.
 מקום שנהגו לברך (לאחר ההלל) - יברך.

ברכת המזון
 כשגדול מחוייב בברכת המזון רק מדרבנן - יכולים עבד, אישה וקטן (המחוייבים תמיד רק מדרבנן) להוציא אותו ידי חובה - אך תבוא לו מאירה על כך.

רבי כפל מ - "אנא ה' הושיעא נא" והלאה.
 ר' אליעזר ב"פ כפל כבר מ - "אודך ה' כ"י" (וכך אנו נוהגים)

המשנה מתייחסת לברכה שאחרי ההלל - אבל את הברכה שלפני חייבים לברך (שהרי על כל מצווה חובה לברך עליה עובר לעשייתה)

הלכות שנלמדו מדרך קריאת ההלל בימי רבא

המנהג: הש"ץ פותח ואומר 'הללויה' והעם אומרים אחריו 'הללויה':
ההלכה הנלמדת: מצוה לענות 'הללויה' בפת"חת ההלל (אפילו לבקיאין)

המנהג: הש"ץ אומר 'הללו עבדי ה' והעם עונים 'הללויה'.
ההלכה הנלמדת: כשגדול מקריא - יענה אחריו 'הללויה'.

המנהג: הש"ץ אומר 'הודו לה' והעם עונים אחריו 'הודו לה'.
ההלכה הנלמדת: מצוה בראשי פרקים לענות ראשי פרקים (ולא 'הללויה').

המנהג: הש"ץ אומר 'אנא ה' הושיעה נא' והעם עונים אחריו 'אנא ה' הושיעה נא'.
ההלכה הנלמדת: כשקטן מקריא - צריך לומר כל מילה אחריו.

המנהג: הש"ץ אומר 'אנא ה' הצליחה נא' והעם עונים אחריו 'אנא ה' הצליחה נא'.
ההלכה הנלמדת: רשאי לכפול פסוקים כרצונו.

המנהג: הש"ץ אומר 'ברוך הבא' והעם עונים אחריו 'בשם ה'.
ההלכה הנלמדת: שומע שהתכוון לצאת נחשב כאילו ענה ממש (שומע כעונה).

המקור לשומע כעונה: "את כל דברי ספר אשר קרא מלך יהודה" - למרות שבפועל שפן קרא והמלך רק שמע.
[אנו יודעים שהמלך לא חזר וקרא מהפסוק: "יען רך לבבך... בשמעך"]

רש"י: לכן, אם נמצא באמצע תפילתו והחזן הגיע לקדושה או קדיש ישתוק וישמע לחזן.
(ר' תוס')

רבא – כשאומר בעצמו (ולא בעזרת מקריא) - אסור להפסיק:

- בין 'ברוך הבא' ל-'בשם ה' (רש"י - נראה שאומר שם ה' לבטלה)
- בין 'הא שמיה רבא' ל-'מברך' (מהרש"א - גם כאן נראה שאומר שם ה' לבטלה)

רב ספרא: כיוון שכוונתו לגמור את כל המשפט – מותר להפסיק

סוכה לט. (משנה) מ: (שורה 6)

משנה

אם לא מוכן לתת לו במתנה:
יקנה את הלולב במחיר גבוה ואז יקבל את האתרוג במתנה (=מכירה בהבלעה).

הקונה 4 מינין מעם הארץ בשנת שמיטה:
יבקש ממנו לקבל את האתרוג במתנה.

- מסירת פירות שביעית לעם הארץ: מותרת בכמות של 3 סעודות (=כדי חייו).
- מסר יותר מכמות זו: יחלל מעות אלו (שנתפסו בקדושת שביעית) על פירות שיש לו בביתו.
- מוכר שחשוד על השביעית: אסור למסור לו אפילו בכמות מועטת

מדוע אסור לקנות אתרוג בשמיטה?
כי אסור למסור דמי פירות שביעית לעם הארץ (שמא יעשה בהם סחורה)

מדוע מותר לקנות לולב בשמיטה?
כי חנטת לולב הנלקט בתחילת השמיטה היתה בשישית! ואילו באתרוג הולכים לפי זמן לקיטתו (שהיתה בשמיטה). ולא לפי חניטתו.

כרבותינו מאושא.
ולא כר"ג, ר"א ורבי שסברו שלעניין שמיטה הולכים אחר חנטת האתרוג.

רש"י: בהמשך הסוגיה מובא שעיקרון זה שנוי במחלוקת תנאים. [מח' ר"י ות"ק שמובאת בסוף עמוד הביאור הזה]

מדוע שביעית נוהגת בלולב אבל לא בסתם עצים
"לכס דאכילה" - שביעית נוהגת רק בדבר שהנאתו וכליו מתרחשים באותו זמן (כאכילה).

לכן:
בלולב: נוהגת שביעית. [ההנאה היא בטאטוא ובדיוק אז הלולב מתקלקל ומתבער]
בעצי הסקה: לא נוהגת שביעית. [ההנאה היא באפיה ע"י גחליהם, זה מתרחש אחרי שהעצים התבערו]
עלי קנים וגפנים: לקטן לאכילה - נוהגת שביעית [ההנאה מתרחשת בזמן ביעורו].
ליקטן לעצים - לא נוהגת שביעית.

אפילו ליקט עץ שמן כדי להאיר בו נוהגת בו קדושת שביעית, כיוון שהתפקיד העיקרי של עצים אלו הוא הסקה.
עלים אלו מיועדים גם לאכילה וגם לעצים - ולכן הדבר תלוי במחשבתו.

ברייתא

המקור של ת"ק: "לכס דאכילה" - ולא למשרה ולכביסה. תגובת ר"י מ"לכס דאכילה" לומדים שאין להשתמש בפירות שביעית עבור רפואה (זילוף ואפיקטויזין), שאין הכל צריכים זאת (כמו שצריכים לאכילה משרה וכביסה).

שריית פשתן וכיבוס בגדים בין של שביעית?
ת"ק: אסורה.
ר' יוסי: מותרת.

המקור של ר"י: "לכס" - לכל צרכיכם (ואפילו למשרה ולכבוסה). תגובת ת"ק: ממילא מותר להשתמש רק לצרכים שהם כמו אכילה (שההנאה והביעור מתרחשים בו זמנית).

סוכה מ: (שורה 6) עד מא: (משנה)

ביאורים

איסור חדש: אסור לאכול מן התבואה החדשה קודם הקרבנות. מנחת העומר בששה עשר בניסן. מנחת העומר היתה נקצרת במוצאי חג ראשון של פסח (על כך כידוע היתה מח' גדולה עם הצדוקים שטענו שיש לקצור את העומר ממחרת שבת חול המועד פסח) למחרת יו"ט ראשון (ביום ראשון של חוה"מ פסח) היו מקריבים את המנחה במקדש. בניגוד לשאר המנחות שהובאו מחיטים מנחת העומר הובאה משעורים (המנחה היחידה חוץ ממנה שהיתה משעורים היא מנחת סוטה) כך היה הדין בזמן המקדש, לאחר חורבן בית המקדש, קבע ריב"ז שאסור לאכול כל יום 16, הגמרא ביארה את טעמו של ריב"ז.

כיצד מתחילים פירות שביעית על מעות

ר' אלעזר (וברייתא א'): רק במקח. (שמוכרה לחבירו)

ר' יוחנן (וברייתא ב'): במקח ובחילול. (שמחללן באמירתו על מעות)

המח' היא רק לגבי חילול דמי הפירות, כולם מודים שחילול הפירות עצמם מתבצע רק דרך מקח.

המקור של ר' אליעזר: סמיכות הפסוק "וכי תאכלו" לפסוק "השנת היואל".

תגובת ר' יוחנן: משם לומדים שהסוחר בפירות שביעית עלול להיענש ולהגיע למצב שימכור את רכושו מרוב עניות.

המקור של ר' יוחנן: "כי יואל היא קדש" - החילול הוא כמו בקודש (שמתחלל גם במקח וגם בחילול).

תגובת ר' אלעזר: משם לומדים שקדושת שביעית חלה על המעות לאחר מכירת הפירות (כמו שלאחר פדיית קודש, קדושה חלה על המעות).

חשוב לזכור! בניגוד לקודש - בקדושת שביעית הקדושה נשארת בפירות גם אחרי החילול. ('תהיה' - בהוייתה תהא).

ברייתא

האם ניתן לחלל שביעית ומע"ש על בעלי-חיים בעודן בחיים?

ר' מאיר: כן. חכמים: לא.

רבא:

על נקבות מודה ר"מ שלא ניתן לחלל (גשמא יגדל מהם עדרים). המחלוקת היא רק בזכרים (חכמים גזרו על זכרים מפני נקבות).

משנה

באלו ימים יש ליטול לולב?

בזמן המקדש:

במקדש: כל סוכות.

במדינה: רק ביו"ט ראשון.

לאחר חורבן המקדש - תיקן ריב"ז:

במדינה: כל סוכות - זכר למקדש

תקנה נוספת של ריב"ז (לאחר החורבן):

במשך כל יום ט"ז ניסן אסור לאכול מהחדש.

"ציון היא דורש אין לה" - מכאן שיש לדרוש את ציון ולעשות דברים זכר לחורבן.

סוכה מא: (משנה) עד מב: (סוף הפרק)

ביאורים

כדי אכילת פרס: שיעור הזמן הנדרש לאכילת חצי כיכר. יש אומרים, כי שיעורו של חצי כיכר הוא כשיעור שלוש ביצים. **ויש הסוברים,** כי שיעורו של חצי כיכר הוא כשיעור ארבע ביצים. **באשר לשיעורו הקצוב של זמן זה,** נחלקו האחרונים. יש אומרים: תשע דקות, יש אומרים: שמונה דקות, יש אומרים: ארבע דקות ויש אומרים: שלוש דקות.

משנה

י"ט (של סוכות) שחל בשבת:

- מביאים את הלולב בערב שבת לבית הכנסת - ולמחרת, כל אחד מזהה את לולבו ונוטלו (כי ביו"ט ראשון לא יוצאים בלולב שאול)
- **ר' יוסי:** הוציא בטעות את הלולב לרה"ר - פטור (מפני שהיה טרוד במצוה)

המקור: "כב" - משלכם ולא שאול וגזול.

אך ניתן לצאת בלולב שניתן במתנה, ואף במתנה על מנת להחזיר.

נטילת לולב היא מצוה, - לכן אין משאה ושימורה כבד עליו ואינו טרוד בגללה בתפילתו. ואילו לאחוז תפילין וס"ת (שמואל: וכן חפצי חול) בידו אסור כשמתפלל, כי אין זה מצוה ולכן טרוד בהם.

דברים שנעשו בלולב מפני חביבות המצוה:

- רבן גמליאל קנה לולב באלף זוז.
- אמימר התפלל עם לולבו בידו.
- אנשי ירושלים נטלו את הלולב בכל זמן ומצב אפשרי.

ציטוט מהמשנה

י"ט (של סוכות) שחל בשבת:

ר' יוסי: אם הוציא בטעות את הלולב לרשות הרבים - פטור, מפני שהיה טרוד במצוה.

היקף הפטור של טרוד במצוה

רב הונא:

פטור אף כשלבסוף לא עשה מצוה. (למשל אכל עולת העוף, שאסור לאוכלה, וסבור היה שהיא חטאת העוף)

אב"י:

פטור רק אם לא יצא עדיין ידי חובת נטילת לולב. (אם יצא ידי חובה - חייב, כיוון שאיננו טרוד במצוה)

למרות זאת מחייב ר' יוסי את השוחט תמיד שאינו מבוקר בשבת, אם הביאו מלשכה של אינם מבוקרים - כיוון שבמקרה זה הוא פושע.

קושיה: איך ייתכן שלא יצא ידי חובה הרי משהגביהו להוציאו יצא?

תירוצים:
אב"י: מדובר כשהוציא את הלולב הפוך.
רבא: מדובר כשהוציאו בתוך כלי (ולקיחה ע"י דבר אחר בדרך בזיון כזה אינה נחשבת ללקיחה).

משנה

רשאית אשה שקיבלה את הלולב מבני ביתה בשבת - להחזירו למים.
בין"ט - להוסיף מים. (ר' יהודה)
בחנה"מ - מצוה אף להחליף את המים. (ר' יהודה)
ממתי קטן מחוייב בלולב (מדין חינוך)?
 משיודע לנענע.

החידוש: למרות שאשה לא מחוייבת בלולב - רשאית לטלטלו. (הלולב ראוי לאנשים - לכן תורת כלי עליו ואינו מקוצה)

חיוב קטן במצוות (מדין חינוך)

היודע לנענע: חייב בלולב.
היודע להתעטף: חייב בציצית.
היודע לשמור על תפילין: חייב בתפילין.
היודע לדבר: אביו צריך ללמדו תורה וק"ש.

הכוונה היא לפסוק "תורה צוה לנו..." , ולפסוק ראשון של ק"ש.

מעמד קטן לעניין טומאה וצואה

היודע לשמור גופו מטומאה: טהרות שנגעו בגופו מותרות.
היודע לשמור אף את ידיו מטומאה: אף טהרות שנגעו בידי מותרות.
היודע להשיב אם נגע בטומאה או לא: ספקו ברה"י טמא וברה"ר טהור.
מסוגל לאכול כזית דגן (בכדי אכילת פרס): מרחקיים מצואתו וממימי רגליו

אדם גדול - גם אם לא מסוגל לאכול כזית בכדי אכילת פרס - יש להרחיק מצואתו

דינים נוספים בעניין קטן

היודע לפרוס את כפיו: מחלקים לו תרומה בבית הגרנות.
היודע לשחוט: מותר לאכול משחיטתו. (בתנאי שגדול משגיח ששחט כהלכה)
ממתי רשאי להימנות עם בני חבורה לקרבן פסח?
ת"ק: ממתי שמסוגל לאכול כזית בשר צלי.
ר' יהודה: ממתי שמסוגל להבדיל בין אוכל לפסולת.

סוכה מב: (תחילת הפרק) עד מד. (שורה 7)

ביאורים

כדי שלא לחלוק במנהגים – כשבאים לפסוק הלכה יש להתחשב לא רק בדין עצמו אלא גם בהשלכות שיהיו לו על דברים נוספים לכן מביאה הגמרא בפסחים ובמקומות נוספים שיש מצבים שבהם חכמים אסרו לציבור דברים המותרים כדי שלא לגרום להם להכשל. גם אצלנו ייושם עקרון זה כשנקבע שיש ליישר קו בין מנהג בבל למנהג ארץ ישראל כדי שלא ליצור מחלוקת ופירוד.

משנה

י"ט ראשון שחל בשבת במקדש

1. מביאים את הלולים בערב שבת - ומניחים אותם בהר הבית.
2. מלמדים את העם לתת במתנה את הלולב למי שיקבלם מחר.
3. למחרת, זורקים את הלולים לפני העם, כשראו ב"ד שהעם מתנפל בצורה מסוכנת: התקינו שיטלו את הלולים בבית.

כמה ימים נוהגים המצוות הבאות?

- לולב:** כשי"ט ראשון חל בשבת - 7. כששבת חלה ביום אחר - 6.
- ערבה:** כשהיום השביעי חל בשבת - 7. כששבת חלה ביום אחר - 6.
- הלל, שמחה:** 8.
- סוכה, ניסוך המים:** 7.
- חליל:** כשי"ט ראשון חל בשבת - 6. כששבת חלה ביום אחר - 5.

טעם איסור נטילת לולב בשבת

גזירה שמא יטלנו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירונו 4 אמות ברה"ר.

היקף איסור נטילת לולב בשבת

ביום הראשון:

במקדש – נטלו (ביום הראשון החיוב חשוב במיוחד שהרי הוא נוהג גם בגבולין מהתורה)

בא"י – להו"א: בכל זמן - נטלו (בקיאים בתאריך המדוייק)

למסקנה: כשהמקדש קיים - נטלו
כשחבר המקדש - לא נטלו (כדי שלא יהיו מנהגים חלוקים)

בבבל – לא נטלו (אינם בקיאים בתאריך המדוייק)

בשאר הימים

בכל מקום ובכל זמן – לא נטלו (מהטעם שהובא לעיל - שמא יטלטל)

"ולקחתם לכם ביום הראשון" – מכאן שהחיוב ביום הראשון הינו בכל מקום (לא נאמר שזה דווקא במקדש)

לפי ההו"א: המשנה שמתארת את ההתנהלות בבית כנסת בשבת, מתייחסת לבית כנסת בארץ ישראל בזמן הזה.
 לפי המסקנה: המשנה מתייחסת לבתי כנסת בארץ ישראל בזמן המקדש.

"ולקחתם לכם ביום הראשון"

מה לומדים מהמילה "ביום"

ר' אליעזר: מכשירי לולב (קציצתו וכד') זוחין את השבת.

חכמים: זמן נטילת לולב הוא ביום ולא בלילה.

ר' אליעזר: "תתנת... בעצת יא"ס" – מכאן שחיוב לולב הינו ביום ולא בלילה.

תגובת חכמים: אם היה רק את פסוק זה, היינו לומדים מסוכה ("תתנת בעצת יא"ס") שחובת לולב נוהגת גם בלילה.

מניין שסוכה נוהגת בלילות: ג"ש מימי המילואים.

נטילת ערבה בשבתבמקדשבהושענא רבה – מותרת (כדי להדגיש שזו מצוה מהתורה)בשאר ימות החג – אסורה (כדי שלא יזלזלו בלולב שדוחה שבת רק ביום הראשון)בבבל

אסורה תמיד (כיוון שאינם בקיאים בתאריכים)

בארץ ישראל בזמן הזהבר הדיא: עקרונית מותרת (אבל בפועל דאגו החכמים שהושענא רבה לא יחול בשבת)ר' יוסף: מצות ערבה היא בזקיפה ליד המזבח – כיוון שאין מזבח אין גם מצוה,מסקנת הגמרא: אסורה (כדי שלא הייו מנהגים חלוקים)

בחרו דווקא ביום השביעי ולא ביום הראשון
 כיוון שביום הראשון לא היה בולט שהערבה
 בעצמה היא זו שדוחה שבת
 האנשים היו חושבים שכיוון שהלולב דחה
 שבת גם הערבה דחתה

דברי ר' יוסף נדחו מברייתא מפורשת שבה
 נקבע שמצות ערבה היא בנטילה ולא

סוכה מד. (שורה 7) עד מה. (משנה)

ביאורים

הרב ראובן מרגליות (בספרו 'מחקרים בדרכי התלמוד וחידותיו') הקדיש מחקר מיוחד לסוגים שונים של טעויות שנוצרו בתקופות שונות בעקבות ראשי-תיבות וקיצורים. בסוגייתנו ישנה דוגמה לאחד הסוגים – פיענוח מוטעה של ראשי-תיבות: ההסבר לטעותו של התלמיד ששנה לפני רב נחמן "סודרין על גג האיציטבא" היא כנראה בעקבות טעות שכזו. כנראה שכתוב היה לפני התלמיד בראשי-תיבות "ע"ג האיציטבא" והתלמיד פיענח את ראשי-התיבות הללו ל"על גג האיציטבא", ורב נחמן העמידו על טעותו שצריך לפענח את ראשי-התיבות ל"על גג האיציטבא".

מדוע כיום (שהנטילה היא רק זכר למקדש) נוטלין לולב 7 ימים וערבה רק יום אחד

דחיה: ערבה זו היא משום מצות 4 המיניו!

הסבר א':
יוצאים ידי חובה בערבה שבלולב כל שבעה.

דחיה: מצות ערבה היא מהתורה! [אבא שאול זה למד זאת מ"ערבי נחל" חכמים קיבלו זאת הלכה למשה מסיני]

הסבר ב':
בזמן המקדש מצות לולב היא מהתורה (ולכן עושים לה זכר 7 ימים) בעוד שהערבה היא רק מדרבנן. (לכן הזכר הוא רק יום אחד)

הסבר ג':
למצות לולב יש חובה מהתורה (יום אחד) בגבולין (ולכן עושים לה זכר 7 ימים), למצות ערבה אין כלל חובה מהתורה בגבולין (לכן הזכר הוא רק יום אחד).

ר' יוחנן דחה את דברי ר"ל:
א': אולי החובה היא רק להניח ערבות (ומספיק שכהן אחד יעשה זאת)
ב': אולי רק כהנים תמימים מחוייבים בנטילת ערבה!

ר"ל (מסברא):
כהנים בעלי מומין רשאים להיכנס בין האולם ולמזבח כדי להקיף בנטילת ערבה את המזבח.

במקדש ברור שהחיוב בערבה הוא מהתורה

מצוות ערבה בגבולין:

ר' יוחנן: תקנת נביאים (ולכן יש לברך עליה)

ריב"ל: מנהג נביאים. (לכן אין לברך עליה)

וכך גם סברו ר"א בר צדוק ורב שחבטו ערבה ללא ברכה.

ערבה שבמקדש:

- צריכה שיעור. (ר"נ: 3 ענפים שבכל אחד יש עלים לחים. ר"ש: ענף אחד ובו עלה אחד)
- ניטלת לבדה. (כדי שיהיה ניכר שזה לשם מצות ערבה)
- ר' אמי: לא ניתן לצאת ידי חובה בערבה שבלולב. (אפילו אם יגביה את הלולב פעם נוספת לשם מצות ערבה)
ר' יצחק: ניתן לצאת ידי חובה בערבה שבלולב

דיני שביעית:

- אסור לפרוע פעולת עודדי הכרמים מפירות שביעית (אלא יש לשלם להם כסף).
- עידור בכרמים: פעולת הכרחיות לקיום האילן – מותר ('לאוקומי').
פעולת השבחת האילן – אסור ('זלא לאברוי').

המקור לאיסור עידור
 "והשביעית תשטנה" – מלקשקש.
 "ונשבתה" – מלסקל.

מתי האיסור תקף

- ר"כ (1): כשהולך לביתו - אסור (לא יודעים שיגיע ולכן לא מכינים עבורו אוכל).
 כשהולך למלון – מותר (כיוון שסעודתו בידו).
 ר"כ (2): אסור בכל מקרה (מחשש שלא ימצא אוכל).

אסור ללכת בע"ש יותר מ3 פרסאות –
 יש לשבות מבעוד מועד ולהכין סעודות
שבת.

סוכה מה. (משנה) עד מה: (9 שורות מלמטה)

ביאורים

הקפת המזבח: מקבילה באופן מעניין מאוד להקפת יריחו גם שם הקיפו בכל יום פעם אחת, וביום השביעי שבע פעמים.
טעם חיבוט הערבה: בימים אלו שהשטן מקטרג וישראל מרובים במצוות ומבטלים את עצמם (חיבוט הערבה) לפני הא-לוהים ובכך הם מסירים את הקטרוג (להרחבה עיין אוצר הגאונים סי' קסט).

משנה

הכנת הערבות

מלקטין כל יום ערבות ממוצא.
 [עבור הושענא רבה שחל בשבת מלקטים מע"ש ומניחים בגיגיות כדי שלא יתייבשו].
 זוקפין את הערבות בצד המזבח באופן שראשיהן כפופות ע"ג המזבח.
 ותוקעים ומריעים ותוקעים.

הקפת המזבח

כמה פעמים מקיפים
בכל יום: פעם אחת. **בשביעי של סוכות:** 7 פעמים.

מה אומרים כשמקיפים

ת"ק: אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא.
ר' יהודה: אני והו הושיעה נא.

מה אומרים כשנפטרים מהמזבח בסיום ההקפות

ת"ק: יופי לך מזבח יופי לך מזבח.
ר"א: ליה ולך מזבח ליה ולך מזבח.

לאחר פטירתן מהמזבח ביום השביעי: הגדולים לוקחים את לולבי הקטנים ואוכלין את אתרוגיהם.

שיטת ר' יוחנן בן ברוקה:

לא מביאים ערבות אלא **ענפי דקל**. וביום השביעי חובטין אותן בקרקע בצד המזבח, (ויום זה נקרא "יום חבוט חריות")

ברייתא:

הערבות היו גבוהות 11 אמה, כדי שיהיות מוטות על המזבח בגובה אמה.

מכאן שהערבות היו מונחות על יסוד המזבח.

הפרש הגובה מהיסוד לראש המזבח הוא 8 אמות. הערבות הונחו באלכסון (כיוון שיש גם מרחק אופקי בין היסוד לראש המזבח) וכך נותר להן 2 אמות וקצת בשביל לכופפם אמה

כדי שלא ישתף שם ה' עם דבר אחר יאמר כן:

ליה אנחנו מודים ולך אנו משבחין.
 ליה אנחנו מודים ולך אנו מקלסין.

המקור לשיטת ריב"ב:

ר"ה: מפסוק - "**כפות תאריט**" כף אחת ללולב וכף אחת למזבח.
 (חכמים: הולכים לפי הכתיבה "כפת" - ביחיד)

ר' לוי: מסברא - תמר הוא סימן יפה לשבחן של ישראל.
 (יש להם רק לב אחד והוא לאביהם שבשמים בדומה לתמר שיש לו לב אחד)

"אסרו חג בצמותיט צד קנות המלמח"

- הערבות צריכות להיות למעלה מגובה המזבח.
- הנוטל לולב באגודו והדס בעבותו - כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן.
- העושה איסור לחג באכילה ושתיה - כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן

"צ'י צ'י צ'י צ'י צ'י"

- כל המצות (כגון: קרשי המשכן, 4 המינין) צריך לשימם דרך גדילתן.
- ציפוי זהב אמור לעמוד בזכות הקרשים (קבוע בהם במסמרות).
- למרות שחרב המקדש – בית ה' עוד עמוד יעמוד.

מימרות נוספות של רשב"י:

יכולת לפטור את העולם כולו מן הדין:

רשב"י לבדן: מיום שנולד (רשב"י) ועד עכשיו.

רשב"י ואליעזר בנו: מיום שנברא העולם ועד עכשיו.

רשב"י, אליעזר בנו ויותם בן עוזיהו: מיום שנברא העולם ועד סופו.

ראיתי בני עליה והן מועטין:

אם אלף הם: אני ובני מהם.

אם מאה הם: אני ובני מהם.

אם שנים הם: אני ובני הם.

צדיקים שלא מסתכלים באספקלריא מאירה (שלא יכולים לראות ממש): 18,000.

צדיקים שמסתכלים באספקלריא מאירה:
שנכנסים רק ברשות: 36.
שנכנסים אף בלי רשות: 2.

ביאורים – בעמוד הבא

סוכה מה: (9 שורות מלמטה) עד מו: (4 שורות מלמטה)

מתי מברכים – על מצווה דרבנן

על נר חנוכה
 רב: כל יום (מברכים על מצוות דרבנן)

על לולב
 שמואל, ר"י (לפי רבה) ורב: כל יום.
 ר"י (לפי רב"ח), ריב"ל ור' יצחק: רק ביום הראשון. (בשאר הימים מצות לולב היא רק מדרבנן)

בסיס הדיון: השאלה האם מברכים על מצוות דרבנן (לכן לפי אחת הגירסאות, הגמרא לומדת את שיטת רב בלולב משיטתו בנר חנוכה)

המקור לכך שמברכים על מצוה מדרבנן "אשר קידשנו במצוותיו" סתמא דגמרא: 'לא תסור'. רנב"י: 'שאל אביך ויגדך'.

ובמקדש שבו כל החג החיוב מהתורה - בירכו כל יום (ולכן התייחסה הברייתא)

מתי מברכים – על מצוה מתמשכת

על תפילין
 רבי: כל פעם שמניחן.
 חכמים: רק פעם אחת (בשחרית).

על סוכה
 ר' יוחנן: כל יום. (תוס' כל פעם כשנכנס)
 ר"י (לפי רב"ח), ריב"ל ור' יצחק: רק ביום הראשון. (המצוה היא ברצף (ללא הפסקה בלילות))

בסיס הדיון: האם כל פעם שמקיימים מצווה – זה נחשב מצוה חדשה, או שרק אם היה זמן שבו לא היה חיוב על המצוה – זה נחשב מצוה חדשה (לכן המח' לגבי תפילין מקבילה למח' לגבי סוכה)

אביי וסתמא דגמרא: פסק כרבי.
 רבא: פסק כחכמים, (אך נהג כרבי)
 (תלמידי ר"א בירכו (תוס': לשמור חוקיו) כל פעם שמשמשו בתפילין.)

מה מברכים – על המצוות הבאות

על נר חנוכה:
 המדליק - 'להדליק' ו'שעשה ניסים', (וביום הראשון מוסיף 'שהחיינו')
 הרואה - 'שעשה ניסים', (וביום הראשון מוסיף 'שהחיינו')

על סוכה:
 כשעושה: 'שהחיינו'.
 כשנכנס לישב: 'לישב בסוכה'.

על כמה מצוות:
 ת"ק: מברך 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על המצות'.
 ר' יהודה: מברך על כל מצוה ומצוה בפני עצמה.

מתי יברך 'שהחיינו' מי שסוכתו עשויה?
 אם יכול לחדש בעשייתה משהו: כשמוחדש.
 אם לא יכול לחדש בעשייתה: כשנכנס לישב.
 רב כהנא בירך 'שהחיינו' ו'לישב בסוכה' בזמן הקידוש.

- הלכה כר"י.
- הנימוק של ר"י: "מרוק ה' וס' וס' - בכל יום ויום ובכל דבר ודבר. תן לו מעין ברכתיו."

ביאורים

מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולא יומא: חפץ שלא ניתן להשתמש בו בשבת מוגדר כמוקצה ואסור בטלטול. הרגע הקובע לעניין זה הוא בין השמשות של ערב השבת/חג. חפץ שלא ניתן להשתמש בו בבין השמשות מוגדר כמוקצה ואסור בשימוש כל השבת/חג

ממשנתנו שאמרה שביום השביעי אוכלין את אתרוגי הקטנים לא ניתן להביא ראייה לאף שיטה. [יתכן שהוא הדין באתרוגי גדולים, ויתכן שמדובר דוקא באתרוגי קטנים שלא הוקצו למצה]

ממתי אתרוג מותר באכילה?

ר"ל ורב: מיום שביעי בבוקר (לאחר שיצא בו) - האתרוג הוקצה רק למצותו.

ר"י, ר"ז ור"א: מתחילת יום שמיני - האתרוג הוקצה לכל ימי סוכות

לוי: ממוצאי יום שמיני - (תוס': אוסרים אתרוג משום סוכה)

שמיני - ספק שביעי (בחור"ל)?

אביי (וכך פסקה הגמרא): אסור.
מרימר: מותר

ממתי סוכה מותרת בשימוש

ר"י: מצאת שמיני, (כיוון שראויה לבין-השמשות של סוף שביעי היא נהיית מוקצה לכל שמיני)

ר' זירא:

- ביו"ט ראשון אין להקנות לילד את 4 המינין לפני שתצא בו. (כי אין לילד יכולת משפטית להקנות זאת בחזרה!)
- אין להבטיח דבר מה לילד ולבסוף לא לקיים. (כיוון שמרגילו לדבר שקר)

סוכה מו: (4 שורות מלמטה) עד מח. (משנה ראשונה)

ביאורים

מאפר אתו: בסוגייתנו מובאת הוכחה לשיטה מסויימת מכך שכל גדולי הדור היו במשך כל סוכות ב'אפר' ולכן לא ישבו בסוכה. רש"י פירש שמדובר שבאו ממקום רעיית הבהמות. הדבר קשה מאוד שכל גדולי הדור היו במקום מרעה ולא ישבו בסוכה! בהר-צבי הביא שיש לגרוס 'מאיפרא אתו', והכוונה היא לאיפרא הורמיז אימו של שבור מלכא, ופירושו שגדולי הדור נתעסקו אצל מלך פרס לטובת כלל ישראל ולכן היו פטורים מסוכה. הרב מרגליות (ב'ניצוצי אור') הציע פירוש נוסף: יתכן שמעשה זה היה בשנת גזירה שדרו בפומבדיתא וערקו משם מפני הפולמוס ולא יכלו לקיים מצוה זו. (ור' בשפת-אמת פי' נוסף)

בתפילה, בברהמ"ז, בקידוש:
כולם מסכימים שאומרים 'יום השמיני חג העצרת הזה'.

שמיני ספק שביעי (בחור"ל)?

רב: כדן שביעי (לעניין סוכה).

ר' יוחנן: כדן שמיני (לעניין סוכה).

העמדה ב' למחלוקת:

ישיבה בסוכה: מחלוקת

ברכה על הסוכה: ברור שלא

רב יוסף הביא הוכחה לר"י מכך שרשב"ש, שהביא את דעת רב, לא ישב בסוכה!

העמדה א' למחלוקת:

ישיבה בסוכה: ברור שכן

ברכה על הסוכה: מחלוקת

רב יוסף הביא הוכחה לר"י מכך שגדולי הדור (שבאו מאפר) ישבו בסוכה ולא בירכו.

פסק הגמרא: יושבים אך לא מברכים.

ראייה מהברייתא לכך שיש לברך שהחיינו בשמיני עצרת:

שמיני עצרת רגל בפני עצמו (נפרד מסוכות) לגבי: פּיִס, זְמַן, רְגֵל, קֶרְבֵּן, שִׁיר, בְּרַכָּה.

שהחיינו בשמיני עצרת:

ר"י, ר"נ, (וכן הלכה): מברכים, ר"ש: לא מברכים

שהחיינו בשביעי של פסח

ר"י: לא מברכים.

ראיות מסברא ששמיני עצרת הוא חג נפרד מסוכות:

- (1) אין בו את המצוות האופייניות לסוכות (סוכה, לולב, וניסוך המים לפי חכמים).
- (2) מקריבים רק פר אחד (ולא כפי הסדרה החשבונית של סוכות).
- (3) בשמיני עצרת נאמר "ביום השמיני" ללא ו' החיבור.
- (4) בשביעי של סוכות נאמר "כמשפטם" שמשמעותו לשון סיום של קרבנות החג.

לא ניתן לטעון שביעי של פסח נפרד מששת ימי פסח לעניין מצה, כיוון שרק בליל יו"ט ראשון יש חובה לאכול מצה - בשאר ימי פסח אין חובה.

המשך בעמוד הבא.

ברייתא

האם ניתן להקריב רק חלק מקרבנות סוכות

חכמים: לא.

ר' יהודה: עקרונית לא, אבל: כשרק פרים חסרים – כן.

הוכחת ר' יהודה:

כמות הפרים יורדת מיום ליום - מכאן שאין הקרבתם מעכבת.

תגובת חכמים:

בשמיני עצרת יורדים גם מספר הכבשים והאילים!

תגובת ר' יהודה:

שמיני עצרת הוא חג נפרד מסוכות ב: (1) קרבן (2) שיר (3) ברכה (4) לינה.

הגמרא הציעה לפרש ש'ברכה' הכוונה ל'שהחיינו', ובכך להביא סיוע לר' יוחנן!

דחייה להצעה:

ייתכן שהכוונה היא להזכרת שמיני עצרת בברהמ"ז ובתפילה.

קושיה על ר' יהודה:

ר' יהודה (בבריתא) לומד מפסוקים שפסח שני, שאינו חג של 7 ימים, לא טעון לינה.

אם כך גם שמיני עצרת, (שאינו חג של 7 ימים) לא טעון לינה!

תירוץ:

ר' יהודה התכוון בברייתא רק לפסח שני (כי הפסוקים עוסקים בפסח).

ניסיון הוכחה שלר' יהודה רק פסח שני לא טעון לינה:

המשנה בביכורים קובעת שביכורים טעונים: קרבן, שיר, תנופה, לינה.

משנה זו היא ר' יהודה כי הוא זה הסובר (בברייתא אחרת) שביכורים טעונים תנופה.

דחיית ההוכחה:

ייתכן שהמשנה כראב"י שגם הוא סובר שביכורים טעונים תנופה.

סוכה מח. (משנה ראשונה) עד מט. (שורה 3)

ביאורים

ששון ושמחה: הערוך לנר: מפני שהצדוקים לא הודו בניסוך המים הנלמד מהפסוק ושאתם מים בששון לכן הביאה הגמרא את המעשה עליהם להורות היאך ע"פ טעותם היו להם דברי הכתוב לשחוק ולמען גלות קלונם.
 ר' הלל משקלוב (קול התור, פ"ב פסקה קמז) כתב על הגר"א: "רבנו זכה להשיג כוונת הגמרא בזה בכל תכליתה ועל זאת אמר לנו רבנו שאילו לא נברא אלא כדי להשיג דבר זה – כדאי הוא לר", (ובסוד העניין הוא מייחס את ששון ושמחה למשיח בן יוסף ומשיח בן דוד, אך סתם ולא ביאר) ה'שם משמואל' (סוכות תרע"ב): הויכוח הוא מה גדול יותר - שמחה שבאה לאדם בהדרגה ובישוב הדעת או ששון שבא בפתאומיות.

משנה

זמן חיוב בהלל ובשמחה:

כל ימי החג כולל שמיני עצרת.

המקור לחיוב שמחה בשמיני עצרת

"ושמחת בחמץ" - כל 7 ימים.

"והיית אק חמץ" - לרבות ליל שמיני עצרת. [וק"ו ליום שמיני עצרת]

מ - 'אק' - ממעטים את ליל יו"ט ראשון משמחה [מסתבר למעט את ליל יו"ט ראשון שאין שמחה לפניו, ולא את ליל יו"ט אחרון]

האחרונים דנו האם ליל יו"ט ראשון נתמעט מחיוב שמחה לגמרי, או רק מחיוב אכילת בשר שלמים,

משנה

כשגומר לאכול ביום השביעי בסוכה:

- לא יסתור את סוכתו (המצוה ממשיכה עד סוף היום).
- יכניס (לפנות ערב) את כליו לבית - לכבוד שמ"ע.

הנאלץ (מחוסר מקום) להיות בסוכה ביום השמיני - חייב להוכיח שאינו עובר על 'בל תוסיף'

בא"י:

מוריד חלק מהסכך (וכך נפסלת הסוכה)

בח"ל:

בסוכה קטנה: מדליק את הנר.

בסוכה גדולה: מכניס לתוכה קערות.

פתרון זה לא אפשרי בח"ל, היום השמיני שם הוא ספק שביעי, וצריך לשבת בו בסוכה כשרה.

ברייתא

מעשה בצדוקי אחד שניסך ע"ג רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן. בעקבות כך נפגמה קרן המזבח, וסתמוה בבול של מלח, כדי שלא יראה מזבח פגום.

התיקון היה תדמיתי בלבד - המזבח לא הוכשר בכך, מזבח ללא כבש/קרן/יסוד/ריבוע (ר' יוסי ב"י מוסיף: סובב) - פסול.

משנה

ניסוך המים

הכללים

מס' הימים: ת"ק: 7. ר' יהודה: 8.
גודל הצלוחית: ת"ק: 3 לוגין. ר' יהודה: לוג.

דרך ניסוך המים:

ממלאים מהשילוח, כשמגיעים לשער המים (שבעזרה) תוקעים ומריעים ותוקעים. הכהן עולה בכבש המזבח ופונה לצד שמאל. שם ניסך את המים אל הספל המערבי. (מקפידים לראות את הניסוך, מחשש לצדוקים)

השינויים כשהניסוך בשבת:

ממלאים בע"ש חבית של זהב שאינה מקודשת מהשילוח ומניחים אותה בלשכה. (אם נשפכה/נתגלתה – המים נפסלו, וממלאים מהכור)

הספלים של ניסוך המים

החומר שממנו עשויים הספלים: ת"ק: כסף. ר"י: סיד (והושחרו מהיין).
גודל הנקב: של יין: עבה, של המים: דק.
למה יועדו הספלים: המערבי: למים, המזרחי: ליין.
התבלבל בין הספלים: יצא.

המקור לתקיעות: "קאקאט א'ט פ'יען"

עקרונית כל העולים למזבח פונים לצד ימין, חוץ מ-3 דברים הבאים שפונים לצד שמאל (במקרים אלו חוששים שינזקו מעשן המזבח):
 1. ניסוך המים. 2. ניסוך היין. 3. עולת העוף (כשאינן מקום פנוי בקרן דרומית מזרחית).

גם הספל של המים עשוי להשחיר כי לפעמים בטעות ניסכו דרכו יין (וכשר בדיעבד כדלהלן).

היין סמיך יותר מהמים - נקב היין היה גדול מנקב המים כדי שניסוכם ייגמר יחדיו.
לר' יהודה, הסובר שכמות המים לניסוך (= 1 לוג) קטנה משל יין (= 3 לוג) נקב ספל היין היה הרבה יותר רחב משל ספל המים שהיה קצר.

סוכה מט. (שורה 3) עד נ. (סוף הפרק)

ביאורים

מעילה: הנאתו של הדיוט מרכוש של הקדש. אסור להנות מקדשי ה', וכל הנהנה שווה פרוטה מקדשי ה' - מעל. המועל בזדון, עונשו מלקות ומשלם מה שפגם. המועל בשגגה, חייב להביא קרבן אשם, איל ששוויו שתי סלעים, הנקרא "אשם מעילות", וכן חייב לשלם להקדש את ערך ההנאה בתוספת חומש ממחויץ (מלבר), שהוא רבע הקרן מבפנים (מלגו).

הקריבהו נא לפחתך: דבר מאוס ומגונה, שאינו ראוי להינתן במתנה לאדם, אסור לקרבן או למצוה, שנאמר (מלאכי א/ח): "וכי תגישון עור לזבח אין רע (וכי אין דבר זה רע?), וכי תגישו פסח וחלה אין רע, הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך אמר ה' צבאות" לכן, יין או מים מגולים, פסולים למזבח, שהואיל ואינם ראויים לאדם מחשש שמא שמה מהם נחש, משום כך פסולים הם למזבח, משום "הקריבהו נא לפחתך". דוגמא נוספת: עכבר שנמצא בשמן, אפילו אם יש 60 כנגדו, מכיון שהוא מאוס, אסור להשתמש בו להדלקה של מצוה, כגון להדליקו בבית הכנסת או לנר שבת וחנוכה, משום "הקריבהו נא לפחתך" (ש"ע א"ח קנד/יב ובמשנ"ב).

המקור לכך שמגיעים עד התהום

ר' יוחנן:
 "חחוקי ירכיב" (אלו השיתין)... "כחל חלאי" (שמחוללין ויורדין עד התהום)... "מצעה ידי אמן" (מעשה ידי אומנותו של הקב"ה)
ר' יוסי:
 "אעריה נא לידידי (=הקב"ה)... וכל יקב חצב בו" - אלו השיתין.

המקור לכך שנבראו בששת ימי בראשית

"בראשית" - ברא שית.

המקור לשריפה בקודש

"פקדוהו חסד נסק" - הקיש שריפה לניסוכו שמתבצע בקודש.
 [השריפה רמוזה בפסוק זה באמצעות גזירה שוה ('קדש-קדש') מ"עלמת את הנותר... כי קדש הוא"]

שיתין (חלל שתחת המזבח כנגד מקום הניסוך):

ר' יוחנן (האמורא) ור' יוסי (התנא):
מגיעין עד התהום.
זמן יצירתם: בששת ימי בראשית.

ר' אלעזר בר צדוק:

לא מגיעין עד התהום.
מיקומם: בין הכבש למזבח, בצד מערב.
מה עשו עם מה שנצבר: פעם 70 שנה ירדו לשם פרחי כהונה, ליקטו את היין שנקרש ושרפוהו אותו בקודש.

משנה ממעילה

מעילה בנסכים

משעת הקדשם עד ניסוקם:
 יש בהם דין מעילה.
לאחר שירדו לשיתין:
 אין בהם דין מעילה.

ניתן להעמיד את המשנה כחכמים או כר' אלעזר בר' צ:

כראב"צ (הסובר שהשיתין לא מגיעין לתהום):
 כבר נעשתה המצווה ביין, ולכן אין בו מעילה.

כחכמים (הסוברים שהשיתין מגיעין לתהום):
 ומדובר שקלט את היין בכלי שתלה בשיתין.

ר"ל: יש לפקוק את הנקבים בזמן שמנסכין יין ע"ג המזבח. (כדי שיראה כאילו המזבח שופע מיין)

לימוד תורה

- דברי תורה יש ללמוד ולקיים בستر.
- מהי 'תורת חסד' - א. תורה לשמה.
 ב. הלומד תורה כדי ללמד

המקור לכך:

- מה דברים שדרכן לעשותן בפרהסיא אמרה תורה 'הנצ' לכת', דברים שדרכן לעשותן בצנעא על אחת כמה וכמה'
- 'חמוקי ירכך' - על התורה להיות נסתרת כמו הירך

צדקה וגמילות חסדים

- גדול העושה צדקה יותר מכל הקרבנות. ('עושה צדקה... ופטר לה' אמת')
- גדולה גמילות חסדים יותר מצדקה. ('גראו לכט צדקה וקצרו לפי חסד')
- אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה. ('גראו לכט צדקה וקצרו לפי חסד')
- העושה צדקה ומשפט כאילו מילא את כל העולם בחסד. ('אמה צדקה ומשפט חסד ה' מלאה הארץ')
- גמ"ח עדיף מצדקה ב - 3 דברים: אינה רק בממונו (אלא גם בגופו), אינה רק לעניים (אלא גם לעשירים) אינה רק לחיים (אלא גם למתים)

ציטוט מהמשנה

השינויים כשהניסוך בשבת:

- ממלאים בע"ש חבית של זהב שאינה מקודשת מהשילוח ומניחים אותה בלשכה.
- אם נשפכה/נתגלתה - המים נפסלו, וממלאים מהכור.

גם ר' נחמיה הסובר שניתן לסנון מים שנתגלו, מודה שאין להקריבם (כיוון שאין זה מכובד להקריב כן לקב"ה)

מדוע לא בחבית מקודשת

זעירי:

הנחה א': אין שיעור מהתורה לכמות המים, הנחה ב': כלי שרת מקדשין אוטומטית לכן המים יתקדשו וייפסלו בלינה.

חזקיה:

אמנם כלי שרת מקדשים רק אם מעוניין בכך, אבל גזרו אף כאשר אינו מעוניין בכך (מפני חשש טעות).

ר' זירא:

אמנם יש שיעור למים וכלי שרת מקדשים רק כשמעוניין בכך. אך גזרו אף כשממלא שיעור גדול יותר מחשש שיחשבו שמילא זאת לקידוש ידים ורגלים ונתקדשו.

סוכה נ. (תחילת פרק חמישי) עד נא. (משנה)

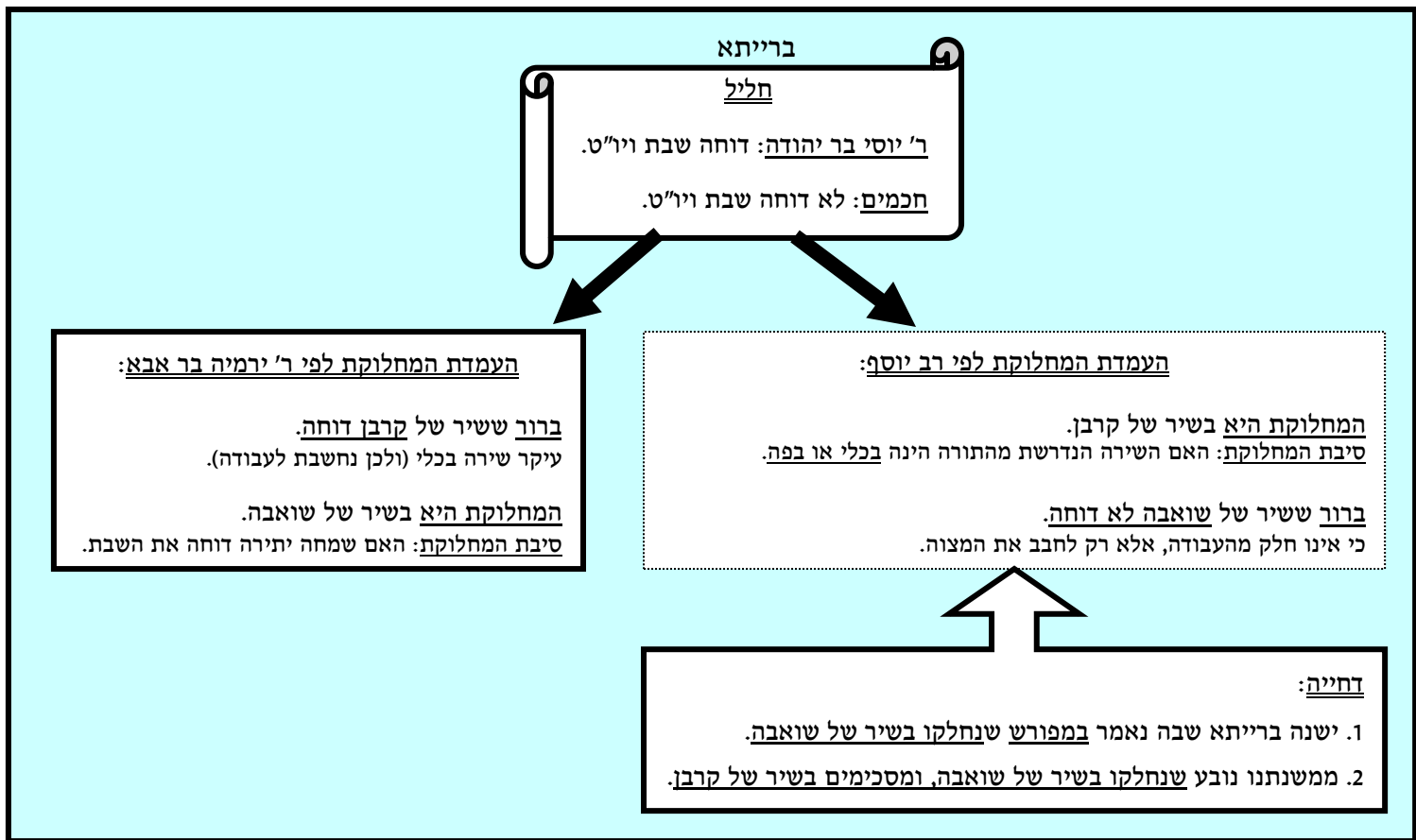
ביאורים

כלל ופרט וכלל / ריבוי מיעוט וריבוי : בין בית המדרש של ר' ישמעאל ל של ר' עקיבא ישנם הבדלים יסודיים בדרכי מדרש-ההלכה של כל אחד ואחד. אחד ההבדלים הוא האם לדרוש בדרך של כלל ופרט, (כך דרש ר' ישמעאל) או בדרך של ריבוי ומיעוט, (כך דרש ר' ע). כלל ופרט – הפרט הוא פירוש הכלל (אין בכלל אלא מה שבפרט). כשנוסף אחרי הפרט כלל אחר, הרי אנו דנים כעין הפרט; (כל הדומה לפרט) ריבוי ומיעוט – ה"מיעוט" אינו פירושו של ה"ריבה" אלא הגבלתו בדבר אחד, וכשנוסף עליו "ריבה" הרי אנו מרבים הכל חוץ מאותו המיעוט, שהרי זה והדומה לו נכלל כבר בריבוי הראשון. [מבואות לספרות התנאים, 521-536]

משנה

חליל של בית השואבה: לא דוחה שבת ולא דוחה וי"ט. (לכן מחללים בו בין 5 ל 6 פעמים בסוכות)

האמוראים נחלקו האם יש לגרוס שמחת בית השואבה או שמחת בית החשובה

המקור לדעה שסוברת שעיקר שירה מתבצעת בכלי:
 "ובצת החל הצולה החל עיב ה' והחצוצרות וצל ידי כלי דויד".
 [הדעה שכנגד סוברת שהשיר היה בפה, והכלים היו רק להנעים את הקול]

המקור לדעה שסוברת שעיקר שירה מתבצעת בפה:
 "ויהי כאחד לחצוצרות ולחצוצרות להשיא קול אחד". (לא מוזכר כלים. [חצוצרות אינם כלי שיר])
 [הדעה שכנגד סוברת שהמשוררים היו בכלים (כמו המחצוצרים)]

שני ניסיונות הוכחה לשיטת רב יוסף (שיטה שנדחתה לבסוף) - הסובר שהתנאים נחלקו האם עיקר שיר בכלי או בפה

ברייתא

כלי שרת מעץ:

ריב"י: כשר.

רבי: פסול.

ניסיון הוכחה ראשון:

טעמו של ריב"י: עיקר שירה בכלי (לכן החליל נחשב כלי ולכן ניתן ללמוד ממנו על שאר הכלים)
 טעמו של רבי: עיקר שירה בפה (לכן החליל אינו כלי ולא ניתן ללמוד ממנו שום דבר)

דחייה - ניתן להציע אפשרויות אחרות למחלוקתאפשרות 1:

לפי כולם עיקר שירה בכלי, (ולכן חליל הינו כלי)
 המחלוקת: האם ללמוד את כלי שרת שאפשר לעשותו ממתכת מחליל שניתן לעשותו רק מעץ.

אפשרות 2:

לפי כולם עיקר שירה בפה (או בכלי אך לא לומדים מחליל),
 המחלוקת: איך לדרוש את הפסוק האמור במנורה (כלל ופרט או ריבוי ומיעוט).

ברייתא

מי אחזו בכלי השיר בשעת ההקרבה?

ר' מאיר: עבדי כהנים.

ר' יוסי: ישראלים מיוחסים.

ר"ח בן אנטיגנוס: לויים.

ניסיון הוכחה שני:

טעמו של ר' מאיר: עיקר שירה בפה
 טעמו של ר"ח בן אנטיגנוס: עיקר שירה בכלי.

דחייה:

לפי הצעה זו לא מובן מה דעת ר' יוסי!
 ולכן יש לומר שלפי כולם עיקר שירה בפה, ונחלקו מה המציאות שהיתה בפועל

והנפק"מ במסירת מידע זה
 היא כיצד להתייחס למי
 שראינוהו עם כלי שיר (לעניין
 יוחסין ומעשרות).

סוכה נא. (משנה) עד נב: (שורה 2 בשורות הרחבות)

ביאורים

ההוא סבא: בתוס' (חולין ו ע"א) מביא שיש מפרשים שכל מקום שמוזכר בתלמוד 'ההוא סבא' הכוונה היא לאליהו הנביא. אך באוצר הגאונים (ברכות ה ע"ב) נאמר: "אינו אדם ידוע אלא זקן סתם שהיה נמצא באותה שעה".

משנה

שמחת בית השואבה:

- כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה - לא ראה שמחה מימיו.
- במוצאי יו"ט ראשון ירדו לעזרת נשים ותיקנו שם תיקון גדול.
- היו שם מנורות של זהב ו-4 ספלי זהב בראשיהם ו-4 סולמות לכל מנורה ו-4 כהנים בחורים שהחזיקו כדים של 120 לוג כדי להטיל לספלים. (את הפתילות הכינו בגדי כהנים בלויים)
- לא היתה חצר בירושלים שלא האירה מאור בית השואבה.

חסידים ואנשי מעשה

היו מרקדין עם אבוקות בידיהן ואומרים לפניהם דברי שירות ותשבחות.

הלויים

ניגנו בכלי שיר מרובים על 15 המעלות (שבין עזרת ישראל לעזרת נשים).

2 כהנים עמדו בשער העליון:

כשקרא הגבר תקעו בחצוצרות, כשמלאי המים הגיעו למדרגה העשירית תקעו שוב, כשמלאי המים הגיעו לעזרת נשים תקעו שוב, והמשיכו לתקוע עד שהגיעו לשער מזרח.

ממלאי המים

כשהגיעו לשער מזרח הסתובבו לכיוון מערב ואמרו: 'אבותינו שהיו במקם הזה אחוריהם אל ההיכל ופניהם קדמה ומשתחווים קדמה לשמש ואנו ליה עינינו'. ר"י: היו אומרים 'אנו ליה וליה עינינו'.

וכן:

מי שלא ראה ירושלים בתפארתה - לא ראה כרך נחמד מעולם.
מי שלא ראה בהמ"ק בבנינו (בנין הורדוס) - לא ראה בנין מפואר מעולם.
מי שלא ראה ביהמ"ס הגדול של אלכסנדריא שבמצרים - לא ראה בכבודן של ישראל.

בביכנ"ס זה היתה כמות עצומה של אנשים וכולם נהרגו בגלל שעברו על הציווי "לא תוסיפון לשוב בדרך הזה (למצרים) עוד".

מה הוא התיקון גדול שתיקנו?

הניחו לוחות על הזיזין שבנו בכתלים, כדי שהנשים יעמדו על גביהם (כדי למנוע עירבוביא עם הגברים)

קושיה:

איך ניתן לשנות/להוסיף על בנין ביהמ"ק, והרי מבנה ביהמ"ק נקבע ע"י הקב"ה?

תשובה:

מההספד שבזכריה אנו רואים שבאירועים המוניים יש להפריד בין גברים לנשים.

"וספד הארז הארזות יוסף" - על מה ההספד?

דעה 1: על משיח בן יוסף שנהרג.

דעה 2: על יצר הרע שנהרג.

כשמשיח בן דוד יראה שמשיח בן יוסף נהרג הוא יבקש מהקב"ה חיים. אך הקב"ה ישיבו שכבר דוד ביקש זאת עבורו.

הצדיקים בוכים כשזוכרים בצער שהיה להם לכבוש את היצר הרע, והרשעים בוכים על כך שלא הצליחו להתגבר עליו.

יצר הרע:

- בהתחלה דומה לחוט דק ומגע האדם עימו באקראי, ולאחר שאדם נמשך אחריו דומה לחוט עבה והוא נטוע בליבו.
- 7 שמות יש לו - רע, ערל, טמא, שונא, מכשול, אבן, צפוני.
- מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה שעוזר לו - אינו יכול לו.
- אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש; אם אבן הוא - נימוח, אם ברזל הוא - מתפוצץ.
- מסיתו לאדם בעולם-הזה. ומעיד עליו שחטא בעולם הבא.

סוכה נב: (שורה 2 בשורות הרחבות) עד נג: (משנה)

"...שפצה רוצים
שמנה נסיכי אדם"

שבעה רועים:
אדם, שת, מתושלח, דוד, אברהם, יעקב, משה.
שמנה נסיכי אדם:
ישי, שאול, שמואל, עמוס, צפניה, צדקיה, משיח, אליהו.

מקראות שמהם משמע שהעוונות
והזכויות בידי הקב"ה:

"ואשר הרצתי".
"הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידו".
"והסרתי את לב האבן מאשרכם ונתתי לבכם לב בשר".
"ואת רוחי אתן בקרבכם".

"ויראני ה' ארבעה

חריט" - מי הם:

1. משיח בן דוד,
2. משיח בן יוסף,
3. אליהו,
4. כהן צדק.

על 4 מתחרט

הקב"ה

שבראם:

1. גלות,
2. כשדים,
3. ישמעאלים,
4. יצר הרע.

ציטוט מהמשנה

שמחת בית השואבה:

- היו שם מנורות של זהב (גובה כל מנורה 50 אמה) ו-4 ספלי זהב בראשיהם
- 4 סולמות היו לכל מנורה ו-4 כהנים בחורים שהחזיקו כדים של 30 לוג (וביחד 120 לוג) כדי להטיל לספלים.
- לא היתה חצר בירושלים שלא האירה מאור בית השואבה. (עד כדי כך שניתן היה לברור לאור זה חטיין)
- חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין באבוקות של אור בידיהן ואומרים לפניהם דברי שירות ותשבחות.

חסידים ואנשי מעשה היו אומרים: אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו.
בעלי תשובה היו אומרים: אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו.
אלו ואלו היו אומרים: אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו.
הלל היה אומר (בשמו של הקב"ה - רש"י): אם אני כאן - הכל כאן.
אם איני כאן - מי כאן?

רבן שמעון בן גמליאל:
היה זורק ותופס 8 אבוקות אש בו-זמנית.
השתחוה באופן מורכב.
ר' יהושע בן חנניה:
כמעט ולא ישנו - תפילות, קרבנות, אכילה ושמחה וחוזר חלילה.

מימרות נוספות של הלל:

- למקום שאני אוהב - שם רגלי מוליכות אותי.
- (בשמו של הקב"ה): אם אתה תבא אל ביתי - אני אבא אל ביתך.
- כשראה גולגולת שצפה על פני המים אמר לה: בגלל שהרגת אחרים הרגו אותך, וסוף אלו שהרגוך לההרג.

ציטוט מהמשנה

תיאור שמחת בית השואבה:

- הלויים ניגנו על 15 המדרגות שהם כנגד 15 'שיר המעלות' שבתהילים.
- 2 כהנים עמדו בשער העליון (שיורד מעזרת ישראל לעזרת נשים) וכשקרא הגבר הם תקעו בחצוצרות, וכשהגיעו למדרגה העשירית תקעו שוב...
- כשהגיעו לשער מזרח הסתובבו מערבה ואמרו: 'אבותינו שהיו במקום הזה אחוריהם אל ההיכל ופניהם קדמה ומשתחווים לשמש ואנו ליה עינינו'.
ר' יהודה: היו אומרים 'אנו ליה וליה עינינו'.

כשכרה דוד את השיתין, מי התהום צפו למעלה, ואז כתב את שם השם על חרס והשליך לתהום, אז מי התהום נסוגו 16,000 אמה - ואז אמר דוד 15 שירי המעלות כדי להעלות את מי התהום בחזרה 15,000 אמה.

לא ברור האם זו המדרגה העשירית מלמעלה או מלמטה.

לר' יהודה היו אומרים:
אנו ליה משתחווים, ועינינו ליה מיחלות.
(כך זה לא נשמע שמתכוונים ל2 רשויות)

סוכה נג: (משנה) עד נד: (נקודתיים)

ביאורים

את השיר של יום היו שרים בזמן ניסוך היין. המזמור היה מחולק לשלושה חלקים. בסיום כל חלק (ולפי תוס' בתחילתו) היו תוקעים הכהנים שלוש תקיעות (תר"ת) והעם היו משתחוים. (סה"כ תשע תקיעות). המקור לתקיעות הוא הפסוק **וְאֵלֶיךָ אֵלֹהֵינוּ מִיּוֹמֵינוּ וְאֵלֶיךָ אֵלֹהֵינוּ מִיּוֹמֵינוּ**... מהפסוק משמע שהתקיעות הן רק במועדים ובר"ח. הרמב"ם אכן פסק שמהתורה התקיעות על התמיד היו רק בימים מיוחדים (וחכמים תיקנו שיתקעו גם בימות החול). אולם רוב הראשונים חלקו עליו וסברו שגם בימות החול מצווה מהתורה לתקוע על התמיד. (כך הביין המנחת חינוך (שפד: ז) ברמב"ם)

משנה

התקיעות במקדש ביום אחד - מינימום 21 מקסימום 48:
ביום רגיל - 21 תקיעות:
 3 לפתיחת שערים, 9 לתמיד של שחר, 9 לתמיד של בין הערבים.
בערב שבת - 27 תקיעות:
 21 של יום רגיל,
 3 להבטיל את העם ממלאכה, 3 להבדיל בין קודש לחול. (סה"כ 6).
ביום עם מוסף - 30 תקיעות:
 21 של יום רגיל,
 9 למוסף.
ערב שבת שבחג סוכות - 48 תקיעות:
 21 של יום רגיל,
 9 של מוסף,
 6 של ערב שבת,
 3 לשער העליון, 3 לשער התחתון, 3 למילוי המים, 3 ע"ג המזבח (סה"כ 12).

המשנה היא כראב"י הסובר:
 תוקעים ע"ג המזבח, ולא תוקעים ע"ג מעלה עשירית.
 כיוון שתוקע לשער העליון והתחתון, אין טעם לתקוע למעלה עשירית.
ולא כדעה שבברייתא ש:
 תוקעים ע"ג מעלה עשירית, ולא תוקעים ע"ג המזבח.
 התקיעות הנוספות צריכות להיות קשורות למילוי המים.

הברייתא

הכל לפי המוספין תוקעין.
 (גלמד מ"ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות")

פירוש ראב"ח לברייתא:
 תוקעין 9 תקיעות לכל מוסף שיש באותו יום.

בדף הבא פירוש זה יידחה, ויינתנו פירושים אחרים לברייתא.

לפי הסברו של ראב"ח בימים אלו תוקעים כמות גדולה של תקיעות

שבת סוכות - 39 תקיעות:
 21 שבכל יום, 9 למוסף שבת, 9 למוסף סוכות.

ראש השנה שחל בשבת - 48 תקיעות:
 21 שבכל יום, 9 למוסף שבת, 9 למוסף ר"ח, 9 למוסף ר"ה.

ערב פסח שחל בע"ש - 48 תקיעות:
 27 של ע"ש, 9 לכת ראשונה, 9 לכת שנייה, 3 לכת שלישית (כר"י).

ערב פסח רגיל - 42 תקיעות:
 21 של יום רגיל, 9 לכת ראשונה, 9 לכת שנייה, 3 לכת שלישית (כר"י).

לא תוקעים את 12 התקיעות של מילוי המים (כיוון שלא מנסכים מים בשבת).

המשנה לא הזכירה מקרים אלו, כיוון שהסתפקה בדוגמא אחת של 48 תקיעות, ושיירה מקרים אלו.

מספר זה הוא לשיטת ר"י (הסובר ששלישית תקעו 3) לשיטת חכמים (בשלישית תקעו 9) המספר גדול יותר.

סוכה נה: (משנה שניה) עד נו: (סוף המסכת)

ביאורים

קִיץ המזבח: עולות נדבה שהיו מקריבים על המזבח בזמן שלא היה כל קרבן להקריב עליו, לא קרבן חובה ולא קרבן נדבה - כדי שלא יישאר המזבח שומם. עולות נדבה אלו קרויים "קִיץ המזבח", שכן "קִיץ" הוא כינוי לפירות, וכשם שנוהג העולם הוא להעלות על השולחן פירות ומיני מתיקה בגמר הסעודה לקינוח, כך גם עולות נדבה אלו הן כקינוח סעודה למזבח.

משנה

אופן חלוקת הקרבנות בשלושת הרגלים:

כל המשמרות זכאיות ל:

1. אימורי הרגלים. (חזה ושוק של שלמי חגיגה, עורות של עולות ראייה, ומוספי צבור ובשר שערי חטאת)
2. חילוק לחם הפנים. [כשבועות חל בשבת, מחלקים לכל כהן גַם מלחם הפנים וגַם משתי הלחם]

המשמר שזמנו קבוע בשבוע זה זכאי ל:

1. תמידין.
2. נדרים ונדבות.
3. פר העלם דבר של ציבור ושעירי ע"ז (ע"פ ביאור הגמ').
4. קִיץ המזבח (ע"פ ביאור הגמ').

המקור לכך שזכאיות באימורי הרגלים:

"וַיֵּאמֶר מֹשֶׁה אֶת נֶפֶשׁ וְשֵׁרֵת" - וכיון שזוכה בעבודתו זוכה באכילתו, (שנאמר: "לִכְהֵן הַמִּקְרִיב אֹתָהּ לִפְתִּיחַ")
דין זה נוהג רק ברגלים, שנאמר: "מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ" - כשכל ישראל נכנסים בשער (=עיר) אחד.

המקור לכך שזכאיות בחילוק לחם הפנים:

"חֶלֶק כַּחֶלֶק יֵאָכְלוּ" - כשם ששוות בחלק עבודה כך שוות בחלק אכילה. (ומדובר באכילת לחם הפנים, כי אכילת קרבנות כבר נלמדה לעיל)

המקור לכך שלא זכאיות בחובות שלא מחמת הרגל:

"לֹא יֵאָכְלוּ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ" - חוץ מהקרבנות הסדירים שהמשמרות סיכמו ביניהם שכל שבוע משמרת אחרת זכאית.

סדר הברכות

בקידוש שבת

ב"ש: ברכת היום ואח"כ ברכת היין.
(כי: 1. היום גורם ליין לבוא. 2. כניסת היום מגיעה קודם היין)

ב"ה: ברכת היין ואח"כ ברכת היום.
(כי: 1. היין גורם לקידוש להאמר. 2. היין הוא תדיר ולכן קודם)

כשנכנס לסוכה בתחילת סוכות:

רב: 'לישב בסוכה' ואח"כ 'שהחיינו'.
(הברכה על חיוב היום קודמת)

רבה בב"ח: 'שהחיינו' ואח"כ 'לישב בסוכה'.
(הברכה התדירה קודמת)

שתי המחלוקות אינן תלויות זו בזו

ייתכן שב"ה מודים לרב:

בקידוש: ברכת היום תלויה ביין,
בסוכה ברכת הסוכה אינה תלויה בברכת 'שהחיינו'.

ייתכן שב"ש מודים לרבב"ח:

בקידוש: היום גורם ליין שיבוא,
בסוכות ה'שהחיינו' לא תלוי בסוכה.

קושיה על רב מהמשנה:

מהמשנה (שקבעה שמחלקים את לחם הפנים לפני שתי הלחם) משמע שתדיר עדיף מחובת היום!

תירוץ:

זוהי מח' תנאים, בברייתא מופיעה דעה הפוכה מהמשנה ולפיה חובת היום עדיפה מתדיר (וקודם מחלקים את שתי הלחם).

רנב"ח: הלכה כרבב"ח.

רשבד"א: הלכה כרב.

הכרעת הגמרא: הלכה כרב.

משנה

למי מחלקים לחם הפניםבימות השנה:

ת"ק: המשמר הנכנס - 6, והיוצא - 6.
ר' יהודה: המשמר הנכנס - 7 והיוצא - 5.

כששבת צמודה לחג:

כל המשמרות חולקות בשווה בלחם הפנים.
 (כי בגלל יו"ט הם חייבות להיות בשבת במקדש)

כשיש פער של יום בין חג לשבת:

שתי המשמרות שזמנם לשרת נוטלים 10 חלות.
יתר המשמרות נוטלות 2 חלות.
 (יתר המשמרות יכלו לא להיות בשבת זו במקדש)

מקום חלוקת לחם הפניםמקום החלוקה:

משמר הנכנס - בצפון.
 משמר היוצא - בדרום.
 (ומשמר 'בילגה' - תמיד בדרום [וטבעתה קבועה וחלונה סתומה])

לפי ר"י משמר הנכנס מקבל יותר חלות
 כשכר על הגפת הדלתות.

הנכנס נוטל בצפון, שהוא עיקר (ומקום שחיטת
 קדשי קדשים), כדי להבליט שהוא נכנס לעבודה.

מדוע נענש משמר 'בילגה'?

דעה 1: כי משמרת זו איחרה לעבודה.
 דעה 2: כי מרים בת בילגה המירה דתה ונשאת ליווני,
 וכשנכנסו יוונים להיכל היתה מבעטת במזבח ומגדפת.

חינוך זה קיבלה מרים מהוריה, וכל
 המשמר נענש, כי "אוי לרשע ואוי
 לשכנו".

רב יהודה:

משמר הנכנס והיוצא חולקים בעורות המוספין.

דחייה:

מ'תנא דבי שמואל' משמע שלא חולקים בעורות המוספין
 (מוזכר שם רק הדין שחולקים בלחם הפנים).